

Қазалы ауданының 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасын бекіту туралы

Қызылорда облысы Қазалы аудандық мәслихатының 2024 жылғы 28 қазандағы №301 шешімі

Қазақстан Республикасы Экологиялық кодексінің 365-бабының 3-тармағының 1) тармақшасына сәйкес, Қазалы аудандық мәслихаты ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫ:

1. Қазалы ауданының 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы осы шешімнің қосымшасына сәйкес бекітілсін.

2. Осы шешім оның алғашқы ресми жарияланған күнінен кейін күнтізбелік он күн өткен соң қолданысқа енгізіледі.

Қазалы аудандық мәслихатының төрағасы

Ғ.Әліш

Қазалы аудандық мәслихатының
2024 жылғы 28 қазандағы
№ 301 шешіміне қосымша

Қазалы ауданының 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы

Мазмұны

Терминдер және анықтамалар

Биоыдырайтын қалдықтар - анаэробты немесе аэробты ыдырауға қабілетті қалдықтар, соның ішінде бау-бақша және саябақ қалдықтары, сондай-ақ тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын тамақ қалдықтары, макулатура.

Қалдықтарды көму – қалдықтарды алу ниетінсіз, шектеусіз мерзім аралығында қауіпсіз сақтау үшін арнайы бекітілген орындарда жинау.

Коммуналдық қалдықтар – тұтыну қалдықтары, құрамына кіретіндер:

1) аралас қалдықтар және қағаз бен картон, шыны, металл, пластмасса, органикалық қалдықтар, ағаш, тоқыма, қораптар, пайдаланылған электрлік және электрондық жабдықтар, батареялар мен аккумуляторлар секілді үй шаруашылығында бөлек жиналған қалдықтар;

2) аралас қалдықтар және өзінің сипаты мен құрамы бойынша үй шаруашылығындағы қалдықтарға ұқсас болып келетін басқа көздерден бөлек жиналған қалдықтар.

Ірі көлемді қалдықтар – шаруашылық әрекет барысында (тұрмыстық техника, жиһаз және басқалары) өзінің тұтынушылық қасиетін жойған және өзінің көлемі бойынша тек мамандандырылған көлік құралдарымен ғана тасымалдау мүмкіндігі бар тұтыну қалдықтары.

Тұтыну қалдықтары – адамның тіршілігі барысында түзілген қалдықтар, толық немесе ішінара өзінің тұтынушылық қасиетін жойған өнімдер және (немесе) бұйымдар, олардың қораптары және басқа заттар немесе олардың қалдықтары, агрегатты күйіне қарамастан, пайдалану мерзімі немесе жарамдылық мерзімі өтіп кеткен, сонымен қатар, меншік иесінің өз бетінше немесе құжат арқылы тұтыну қалдығы разрядына өткізілген қалдықтар.

Электрондық және электрлік жабдық қалдықтары – Жарамсыз немесе қолданыстан шыққан, қалдық қатарына жатқызылатын электрондық және электрлік жабдықтар, сонымен қатар, оның тораптары, бөліктері, бөлшектері.

Тамақ қалдықтары - тамақ өнімдерін өндіру және тұтыну нәтижесінде түзілетін тамақ өнеркәсібінің қалдықтарымен салыстырылатын қалдықтар.

Қалдықтарды көму полигондары - қалдықтарды алу ниетінсіз, арнайы жабдықталған, экологиялық, құрылыс және санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келетін орынға тұрақты орналастыру.

Қалдықтарды бөлек жинау - ары қарай мамандандырылған басқаруды жеңілдету мақсатында түрлері немесе топтары бойынша бөлек жиналған қалдықтар.

Қалдықтарды жинау – жеке және заңды тұлғалардан мамандандырылған ұйымдарға ары қарай қайта қалпына келтіруге немесе жоюға бағыттау мақсатында қалдықтарды қабылдауды ұйымдастыру бойынша іс-әрекеттер.

Құрылыс қалдықтары - ғимараттарды, құрылыстарды, өнеркәсіптік нысандарды, жолдарды, инженерлік және басқа коммунациялардың құрылысы немесе оларды бұзу, сұрыптау, қайта жабдықтау, жөндеу (соның ішінде капиталдық) барысында түзілетін қалдықтар.

Тұрмыстық қатты қалдықтар - қатты күйдегі коммуналдық қалдықтар.

Қалдықтарды тасымалдау – жинау, сұрыптау, қайта өңдеу, қалпына келтіру және (немесе) жою барысында түзілген, жинақталған қалдықтарды мамандандырылған көлік құралдары көмегі арқылы тасымалдаумен байланысты іс-әрекеттер.

Қалдықтар жою – термикалық, химиялық немесе биологиялық үдерістер нәтижесінде көлемі маңызды түрде төмендейтін және (немесе) қалдықтардың физикалық жай-күйі мен химиялық құрамы өзгертін, бірақ өнім өндіру немесе энергия алу мақсатында қолданылмайтын қалдықтарды жою тәсілі.

Қалдықтарды басқару - қалдықтар түзілгеннен бастап, соңғы жойғанға дейінгі жүзеге асырылатын операциялар.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды жинаудың орталықтандырылған жүйесі – меншік нысаны және іс-әрекет түріне қарамастан, тұрғын үйлерде және (немесе) жеке тұрған ғимараттарда (құрылыстарда) тұратын немесе өзінің іс-әрекетін жүзеге асыратын, сонымен қатар, меншік иелігінде контейнерлік алаңдары мен контейнерлері жоқ, немесе жалпы пайдаланылатын жерде тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау және тасымалдау қызметін жүзеге асыру үшін контейнерлік алаңдары мен контейнерлері бар

жеке және заңды тұлғаларды қамтамасыз ету мақсатында жергілікті атқарушы органмен ұйымдастырылатын жүйе.

Бағдарлама Паспорты

Атауы	Қазалы ауданының 2024-2028 жылдарға арналаған коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламасы
Бағдарламаны әзірлеуге негіз	Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 2 қаңтардағы № 400-VI ҚРЗ Экологиялық кодексі. Жергілікті атқарушы органдарға коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі Бағдарламаны әзірлеу бойынша әдістемелік ұсынымдар, ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігінің 18.05.2023 ж. №154п бұйрығы.
Бағдарламаны әзірлеуге жауапты мемлекеттік орган	"Қазалы аудандық тұрғын үй-коммуналдық шаруашылық, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" КММ
Бағдарламаның Мақсаты	Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру және экологиялық заңнама талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды тиімді басқару үшін қажетті инфрақұрылымды құруды ұйымдастыру.
Бағдарламаның Міндеттері	1.Бөлек жинауды қоса алғанда, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың хабардарлығын арттыру, рұқсатсыз коммуналдық қалдықтарды өртеудің алдын-алу туралы ақпараттандыру; 2.Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру; 3.Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу; 4.Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту; 5.Полигонды экологиялық тұрғыдан тиімді басқару
Күтілетін нәтижелер	Қалдықтарды дұрыс өңдеу бойынша халықтың хабардарлығы артты; Тұрақты түрде коммуналдық қалдықтарды шығару ұйымдастырылды; ҚТҚ жинау және тасымалдау үшін инфрақұрылым құрылды (контейнерлер, контейнерлік алаңдар, қоқыс таситын көліктер); Қалдықтарды бөлек жинау енгізілді; Қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу үлесі ұлғайды; Көмуге жіберілетін қалдықтардың көлемі азайтылды; Қалдықтарды қауіпсіз көму қамтамасыз етілді.
Қаржыландыру көлемі	Қаржыландыру көлемі 2025-2027 жылдарға арналған Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы іс-шараларды қаржыландыруға жергілікті атқарушы органдарға бөлінген бюджет қаражатының санына қарай есептелетін және айқындалатын болады.

<p>Бағдарлама орындаушылары</p>	<p>Қазалы қалалық әкімшілігі (Қазалы қаласы); 2. Әйтеке би кенттік әкімшілігі; 3.Ақжон ауылдық округі; 4.Алға ауылдық округі ; 5.Аранды ауылдық округі; 6.Арықбалық ауылдық округі ; 7.Басықара ауылдық округі; 8.Бозкөл ауылдық округі ; 9.Бірлік ауылдық округі; 10.Қарашеңгел ауылдық округі; 11. Құмжиек ауылдық округі ; 12.Қызылқұм ауылдық округі ; 13.Майдакөл ауылдық округі. 14.Майлыбас ауылдық округі; 15.Мұратбаев ауылдық округі; 16. Өркендеу ауылдық округі, 17.Сарбұлақ ауылдық округі; 18.Сарыкөл ауылдық округі; 19.Тасарық ауылдық округі; 20.Шәкен ауылдық округі .21. Көлалық ауылдық округі</p> <p>Коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, қалпына келтіру және көму жөніндегі субъектілер, мемлекеттік мекемелер, әлеуметтік объектілер, заңды тұлғалар, жеке кәсіпкерлер, ҮЕҰ, халық және т.б. мүдделі тараптар.</p>
<p>Кезең</p>	<p>Кезең 5 жыл: 2024 – 2028 ж.ж.</p>

Кіріспе

Қазалы ауданы — Қазақстанның Қызылорда облысы құрамындағы әкімшілік бірлік. Аудан орталығы-Әйтеке би кенті. Қазалы ауданы Қызылорда облысында орналасқан. Аудан 44°51'00' солтүстік ендікте және 61°59'24' шығыс бойлықта орналасқан, батысында Арал ауданымен шектеседі. Жер бедері тегіс. Климаты континентальды. Қаңтардың орташа температурасы-9-13°С, шілде 26-28°с. атмосфералық жауын-шашынның жылдық мөлшері 100-150 мм. аумақ бойынша Сырдария өзені ағып жатыр. Топырақ сұр және қоңыр, такыр, сортаң және құмды (Арал маңындағы Қарақұм , Қызылқұм) [4]. Аудан аумағы бойынша Самара — Шымкент автомобиль жолы және Орынбор — Ташкент темір жолы (Қандыағаш — Арыс учаскесі) өтеді. 1867 жылы Ресей империясының Сырдария облысы құрылды, Қазалы қаласы осы облыстың Қазалы уезінің әкімшілік орталығына айналды. 1958 жылы 10 қарашада аудан орталығы Қазалы қаласынан Новоказалинск кентіне көшірілді. Қазалы ауданының аумағында Жалаңтөс бахадур, Әйтеке, Жанқожа, Ақтан, Ашабай және Сырлыбай, Жылқыайдар мен Жетес, Үмбет пен Еркімбет және т.б. ұлы батырлар мен билер өмір сүрді. Аудан аумағында Орақ-батыр, Жанқожа-батыр кесенелері орналасқан. Қазалы ауданы 19 ауылдық округтен тұрады, онда 42 ауылдық елді мекен, 1 қалалық әкімшілік, 1 кенттік әкімшілік бар. Аудан халқының саны 78 517 адамды құрайды:

1. Қазалы қалалық әкімшілігі (Қазалы қаласы);
2. Әйтеке би кенттік әкімшілігі (Әйтеке би қалалық үлгідегі кент);
3. Ақжон ауылдық округі (Майдакөл ауылы);
4. Алға ауылдық округі (Түктібаев ауылы);
5. Аранды ауылдық округі (Аранды ауылы, Қожабахы ауылы);
6. Арықбалық ауылдық округі (Жанқожа батыр атындағы ауыл);
7. Басықара ауылдық округі ауылдық округі (Басықара ауылы);
8. Бозкөл ауылдық округі (Бозкөл ауылы);
9. Бірлік ауылдық округі (Бірлік ауылы);
10. Қарашеңгел ауылдық округі (Шитүбек ауылы, Жалантос батыр ауылы, Кубек станциясы, Өрек ауылы);
11. Құмжеке ауылдық округі (Алтай разъезі, Қожақазған ауылы, Мәдениет ауылы, Ойында разъезі, Пиримов ауылы, тапа ауылы);
12. Қызылқұм ауылдық округі (Ажар ауылы, Кәукей ауылы);
13. Майдакөл ауылдық округі (Бекарыстан би ауылы).
14. Майлыбас ауылдық округі (Ақсуат ауылы, Байқожа ауылы, Бірлік ауылы, Майлыбас ауылы, разъезд 99, разъезд 101, разъезд 102);
15. Мұратбаев ауылдық округі (Мұратбаев ауылы);
16. Өркендеу ауылдық округі (Жанкент ауылы),
17. Сарбұлақ ауылдық округі (Сарыкөл ауылы);
18. Сарыкөл ауылдық округі (Абай ауылы, Жұбан ауылы);
19. Тасарық ауылдық округі (Лақалы ауылы, Тасарық ауылы, Тасөткел ауылы);

20. Шәкен ауылдық округі (Шәкен ауылы, Шили ауылы, Шолқұм ауылы).

21. Көлалрық ауылдық округі (Ақтан батыр атындағы ауыл);

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөнiндегi iс-шаралардың сипаттамасы: коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесiне тұтынушылар (жеке және заңды тұлғалар), коммуналдық қалдықтарды жинау, әкету, қайта өңдеу, кәдеге жарату және жою қызметтерiн ұсынатын ұйымдар, жергiлiктi атқарушы органдар және басқа да уәкiлеттi органдар кiредi. "Ластаушы" қағидатына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқаруға байланысты барлық шығындарды коммуналдық қалдықтардың пайда болу көздерi-тұтынушылар өтеуге мiндеттi. Бұдан шығатыны, коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесiн модернизациялау мен дамытудың жалғыз көзi тұтынушылардың көрсетiлген қызметтер үшін төлейтiн қаражаты болып табылады.

Елдi мекен аумағынан коммуналдық қалдықтарды жинаудың, әкетудiң, қайта өңдеудiң және жоюдың тұтынылған қызметтерiн өлшеуге мүмкiндiк беретiн есепке алу аспаптарының болмауы коммуналдық қалдықтардың пайда болуының барлық объектiлерiнен (халық, әлеуметтiк мақсаттағы объектiлер және т. б.) коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормаларының болуын талап етедi

Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормасы-бұл белгiлi бiр елдi мекеннiң тұрғындары мен шаруашылық жүргiзушi субъектiлерiнен уақыт бiрлiгiне (күн, жыл) есептi бiрлiкке (адамға) түзiлетiн коммуналдық қалдықтардың мөлшерi.

Жинақтау нормаларының функционалы:

1. Арқылы тұтынушылардың мүдделерiн қорғау:

а) абоненттер санына емес, тек белгiлi бiр нормаға арналған шығындарды есептеу.

б) осы қызметтер нарығындағы бәсекелестiктi күшейту жолымен көрсетiлетiн қызметтердiң сапасын арттыру.

2. Көрсетiлетiн қызметтi берушiлердiң мүдделерiн қорғау:

а) шарттық қатынастардың негiзi болып табылатын нормалар мүлдем болмаған объектiлерге арналған нормаларды анықтау;

б) Бизнестiң мүдделiлiгi, осы қызмет түрлерiн, жұмыстарды ұсынудағы инвестициялық тартымдылық;

в) рұқсат етiлмеген ҚТҚ полигондарының санын азайту.

Коммуналдық қалдықтардың жинақталу нормалары елдi мекеннiң коммуналдық қалдықтарын басқару жүйесiне әсер ететiн негiзгi фактор болып табылады. Бiр есептiк бiрлiкке жиналатын коммуналдық қалдықтардың мөлшерi туралы сенiмдi ақпарат болашақта коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемiн жоспарлауға мүмкiндiк бередi, соның есебiнен елдi мекенде коммуналдық қалдықтармен жұмыс iстеудiң барлық тiзбегiн ұйымдастыруға мүмкiндiк бередi.

Коммуналдық қалдықтарды жинаудың сенiмдi нормаларының маңыздылығы жоғары: артық өндiрiс қуаттылығына алып келедi, ал кемшiлiк ауданда қажеттi санитарлық жағдайларды (рұқсат етiлмеген полигондардың пайда болуы),

коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы кәсіпорындардың тұрақты қаржылық жағдайын қамтамасыз етпейді.

Коммуналдық қалдықтарды жинаудың нақты нормаларын бекіту ауданды санитарлық тазартумен айналысатын кәсіпорындарға тікелей экономикалық тиімділікті қамтамасыз етеді. Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеуді басқару жүйесіне жаңа нормаларды енгізу жоғарыда аталған кәсіпорындардың кірістерінің өсуіне әкеледі. Осылайша, жаңа нормалар тарифтерді экономикалық негізделген деңгейге жақындатуға мүмкіндік береді және коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы инфрақұрылымды дамытуға ықпал етеді және осы саланың инвестициялық тартымдылығын арттырады.

Негізгі нормативтік-құқықтық құжаттар Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексі, Қазақстан Республикасы Экология, Геология және табиғи ресурстар министрінің 2021 жылғы 01 қыркүйектегі № 347 бұйрығымен бекітілген Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормаларын есептеудің үлгілік қағидалары, экология министрінің бұйрығымен бекітілген қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге халық үшін тарифті есептеу әдістемесі болып табылады, Қазақстан Республикасының геологиясы және табиғи ресурстары жөніндегі 2021 жылғы 14 қыркүйектегі № 377 бұйрығымен бекітілген.

Қалдықтарды басқарудың 2023 жылға арналған бағдарламасын әзірлеу пп сәйкес байланысты. 1 б 4. Қазақстан Республикасы Экологиялық Кодексінің 365-бабы, аудандардың, аудандық және облыстық маңызы бар қалалардың жергілікті атқарушы органдары коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаларды әзірлеуді ұйымдастырады. Қалдықтарды басқару бағдарламасы қалдықтарды басқарудың негізгі стратегиялық құжатына айналады.

Қалдықтарды басқару бағдарламасы экологиялық рұқсаттың ажырамас бөлігі болып табылады.

1. ҚАЗАЛЫ АУДАНЫНДАҒЫ КОММУНАЛДЫҚ ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БОЙЫНША АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙЫН ТАЛДАУ

1.1 Коммуналдық қалдықтардың түзілу, жинау және қайта өңдеу көлемі

Коммуналдық қалдықтарды басқару қалалар мен елді мекендердің инфрақұрылымының маңызды бөлігі болып табылады және ол қоршаған ортаның сапасы мен тұрғындардың денсаулығына тікелей әсер етеді. Бұл бөлім аудандағы қалдықтарды басқарудың ағымдағы жағдайын бағалауға арналған. Жағдайды талдау қалдықтарды басқару жүйесіндегі проблемалар мен кемшіліктерді анықтайды және жақсарту аймақтарын анықтайды.

Қолданыстағы инфрақұрылым.

Ауылдық округтерде қалдықтарды жинау, тасымалдау және өңдеу объектілері мен жүйелері жоқ. Қатты тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеуге байланысты мәселелерді кезең-кезеңімен шешу үшін Әйтеке би кенті, Қазалы қаласы және ауданның 19

ауылдық округі бойынша сұралып отырған жер учаскелерін таңдау бойынша алдын ала жұмыстар жүргізілді, қалдықтарды орналастыру және кәдеге жарату объектілерін салу үшін жер учаскелеріне тұрақты түрде баратын жалпы ауданы 28,5 гектар жер учаскелеріне облыстық жер комиссиясының оң қорытындылары қабылданды өндіріс және тұтыну жер пайдалану құқығы облыс әкімдігінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы №264 қаулысымен белгіленген. Тұрғындар қалдықтарды есепке алмай-ақ, қалдықтарды жинау үшін белгілі бір орындарға қоқысты өз бетінше шығарады.

Қоршаған ортаға және адам денсаулығына теріс әсер еткеніне қарамастан, кейбір тұрғындар тұрмыстық пештерде пластик, тері, тоқыма қалдықтарын жағады. Жергілікті тұрғындар тұрмыстық пештерде жағу кезінде мұндай қалдықтардың қауіпті қасиеттері туралы білмейді.

Қазіргі уақытта аудан тұрғындарында ҚТҚ жинауға арналған металл контейнерлер жоқ, сондықтан олар өздерінің жеке аумақтарында өз қалдықтарын жинауға мәжбүр. Сондай-ақ полигонға қалдықтарды шығарумен айналысатын компания жоқ. Осы жағдайлардың барлығы 2021 жылғы 1 қыркүйектегі № 347 білім беру және жинақтау нормаларын есептеудің үлгілік қағидаларына сәйкес нормаларды есептеуге мүмкіндік бермейді. 2-тарау, төменде көрсетілген тармақтар:

Өлшеуді бастамас бұрын контейнердегі қалдықтарды коммуналдық қалдықтарды жинауды және әкетуді жүзеге асыратын ұйым тегістейді және өлшеуіш сызғыштың көмегімен қалдықтардың көлемі айқындалады;

Жиналатын қалдықтардың массасы толтырылған контейнерлерді өлшеу және кейіннен коммуналдық қалдықтарды жинау мен әкетуді жүзеге асыратын ұйымның бос контейнердің массасын шегеру жолымен айқындалады;

Арнайы техниканың (қоқыс тасығыштың) шанағын бір учаскенің түзілген және жинақталған коммуналдық қалдықтарының жалпы көлемімен толық толтырған және басқа учаскелерден одан әрі тиеу мүмкін болмаған кезде қалдықтардың массасын автомобиль таразыларында тиелген және бос машинаны өлшеу жолымен анықтауға жол беріледі;

Осыған байланысты жинақтау нормаларын есептеу үшін келесі бастапқы деректер пайдаланылды: Сауалнама деректері, халықтың өз қалдықтарын сақтау, басқару, кәдеге жарату және жинақтау көлемі бойынша сауалнамасы; Қазалы ауданының "тұрғын үй-коммуналдық шаруашылығы, жолаушылар көлігі және автомобиль жолдары бөлімі" КММ- ден тұрғындар мен үйлердің саны бойынша статистикалық деректер берілген;

ҚТҚ морфологиялық құрамы

Қазалы ауданында ҚТҚ морфологиялық құрамын зерттеу жүргізілмеген.

2020 жылы "Халықаралық жасыл технологиялар және инвестициялық жобалар орталығы" КЕАҚ тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеудің оңтайлы жүйесін анықтау жөніндегі зерттеуге сәйкес, ҚР ірі қалаларында ҚТҚ морфологиялық құрамының орташа көрсеткіштері келесі болып табылады:

-тамақ қалдықтары-37,2 %

-пластик-16,2%

-макулатура -11,1 %

-шыны-8,9%

-тоқыма – 2,5%

-қара және түсті металдар – 1,8%

-компоненттерді алып тастағаннан кейін коммуналдық қалдықтардың қалдықтары (ұсақ құрылыс қоқыстары, тастар, көше сметалары және т.б.) – 18,2%.

Осы зерттеуге сәйкес, көптеген қалаларда коммуналдық қалдықтардың негізгі фракциясы биологиялық ыдырайтын (тамақ) қалдықтары болып табылады.

Ауылдық жерлердегі қалдықтардың морфологиялық құрамы қалаға қарағанда өзгеше. Ауылдық жерлерде, қалдықтардың органикалық бөлігі үй жануарларына беріледі, қағаз және картон қалдықтары, ағаш және басқа материалдар жылыту мақсатында жағылады.

Қалдықтарды басқару саласын дамыту үшін және де ҚТҚ-ның нақты құрамын анықтау үшін ұзақ мерзімді перспективада морфологиялық құрамға зерттеу жүргізу ұсынылады.

Коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталу нормалары мен тарифтері

Қазалы ауданы бойынша коммуналдық қалдықтардың түзілу және жинақталуының нормалары Қазалы аудандық мәслихаттың 2022 жылғы 07 қыркүйектегі № 268 шешімі қабылданды. Осы құжатқа сәйкес, жайлы және жайлы емес үй шаруашылықтары үшін бір тұрғынға шаққанда қалдықтардың орташа жылдық түзілу нормасы 0,7635 м3 құрайды.

Кесте 1. Қазалы ауданы бойынша халық үшін қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тариф мөлшері

Атауы	Есептік бірлік	Теңге (қосылған құн салығынсыз)
Жайлы үйлер	1 тұрғын айына	193,93
Жайлы емес үйлер	1 тұрғын айына	232,72
Бір бірлігіне (көлем) жылдық тариф	1 текше метр	2327,25

Қазалы аудандық мәслихатының 2024 жылғы 03 маусымдағы № 253 шешімімен бекітілген.

Қазалы ауданы бойынша тұрмыстық қатты қалдықтарды жинау, тасымалдау, сұрыптау және қызметтеріне халық үшін тариф 2024 жылғы 6 наурыздағы Қазалы аудан прокуратурасы ұсынған № 2-1005-24-00228 хатқа сәйкес қайта қаралды.

Қызылорда облысы Қазалы ауданының тұрғындары үшін ҚТҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тарифтің есептеулерін жүргізу бойынша жүргізілген жұмыстың қорытындысы бойынша орындаушы келесі қызмет түрлеріне экономикалық негізделген тарифтерді есептеді:

1. Жайлы үйлер үшін ҚҚС есептемегенде ҚТҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тариф айына-193, 93 теңге мөлшерінде.

2. Жайлы емес үйлер үшін ҚҚС есептемегенде ҚТҚ жинауға, тасымалдауға, сұрыптауға және көмуге арналған тариф айына-232,72 теңге мөлшерінде.

1.2 Қолданыстағы коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін бағалау.
Қалдықтарды жинау, жинақтау және бөлек жинау

Халықтың қоқыс жинау және шығару қызметтеріне қол жетімділігі тек ірі және шағын қалаларда ғана қолайлы. Ауылдық жерлерге бұл қызметтердің болмауы немесе жеткіліксіз дәрежесі тән.

Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды жинау және жинақтау келесі жолдармен жүзеге асырылады:

Әйтеке би кентінде жайлы үйлерде қалдық жинау, контейнер алаңдарында орналасқан контейнерлерде жүргізіледі. Әйтеке би кентінде 852 дана темір контейнер бар. Қатты қалдықтар күнделікті контейнерлерден уақытша қоқыс көму орындарына тасымалданады.

Әйтеке би кентінің жеке секторында, қалдық жинау тұрғындардың шақыруы бойынша, жеке секторда орналасқан контейнерлерде немесе контейнерсіз әдіспен жүргізіледі. Жеке сектор үшін қалдық алып кетудің белгіленген уақыты және кестесі жоқ, тұрғындардың өтініші бойынша жүзеге асырылады.

Облыстың қалған 19 ауылдық округінде қалдықтарды жинау және шығару, ұйымдастырылған түрде жүргізілмейді. ҚТҚ аулаларда жиналады, пеште жағылады және рұқсат етілмеген жерлерге шығарылады. Шаруа қожалықтары қалдықтарды жинау және шығару үшін көлікпен қамтамасыз етеді.

Кесте 2. Аудан бойынша қоқыс контейнерлер есебі

№	Елді мекен атауы	Контейнер саны	Көлемі (сиымдылығы)
1	Әйтеке би кенті	852 дана темір	0,750 м/кубтік
		358 дана пластмассалық	0,250 м/кубтік
		120 дана пластмассалық	120 литрлік
		105 дана арнайы қауіпті лампалар салатын	
		1435 (1261 пайдалануда)	
2	Қазалы қаласы	150 дана темір	0,750 м/кубтік
		25 дана арнайы қауіпті лампалар салатын	-
		10 дана сетка	0,750 м/кубтік
		185 дана	0,750 м/кубтік
3	Ғ.Мұратбаев ауылдық округі	13 дана темір	0,750 м/кубтік

4	Алға ауылдық округі	18 дана темір		0,750 м/кубтік
5	Ақжона ауылдық округі	24 дана темір		0,670 м/кубтік
6	Аранды ауылдық округі	18 дана темір		0,480 м/кубтік
7		Бірлік ауылдық округі	10 дана темір	500 келілік
8		Майдакөл ауылдық округі	24 дана темір	0,750 м/кубтік
9		Құмжиек ауылдық округі	11 дана темір	0,580 м/кубтік
10		Арықбалық ауылдық округі	13 дана	0,480 м/кубтік
11		Сарыкөл ауылдық округі	11 дана	0,480 м/кубтік
12		Өркендеу ауылдық округі	13 дана	0,480 м/кубтік
13		Көларық ауылдық округі	16 дана	
14		Бозкөл ауылдық округі	14 дана	
15		Майлыбас ауылдық округі	13 дана	
16		Басықара ауылдық округі	12 дана	
17		Қызылқұм ауылдық округі	14 дана	
18		Қарашенгел ауылдық округі	12 дана	
19		Сарыбұлақ ауылдық округі	12 дана	

20	Тасарық ауылдық округі	13 дана темір	0,480 м/кубтік
21	Шакен ауылдық округі	12 дана темір	
	Барлығы:	1913	

Талдау нәтижелері бойынша контейнерлік алаңдарда келесі кемшіліктер анықталды :

- инфилтраттың топыраққа енуіне ықпал ететін қатты жабынның болмауы.
- заңнама талаптарына сәйкес, үш жағынан қоршаудың және шатырдың болмауы.
- қалдықтарды аралас сақтау үшін ескі, тот басқан, мыжылған контейнерлерді (0,750 м/кубтік) пайдалану.
- қалдықтарды контейнерлерде шығарусыз жағу.
- көздеген мақсатынан басқа мақсаттарда бөлек жинау үшін торлы ыдыстарды пайдалану.

Қалдықтарды бөлек жинау

Әйтеке би кентінің контейнерлік алаңдарында 358 дана пластик қалдықтарына арналған торлы контейнерлер бар. Қазалы қаласында округте пластик қалдықтарын жинауға арналған 10 торлы контейнер орнатылған. Торлы контейнерлерге тұрғындар қалдықтарды аралас түрде жинайды, сұрыптамайды. Әйтеке би кентінің торлы контейнерлерінен шыққан қалдықтар да уақытша көму орындарына шығарылады.

Қазалы қаласында торлы контейнерлерінен қалдықтарды ауыл әкімдігінің күшімен уақытша көму орындарына әкетеді немесе өртейді.

Қазалы ауданы Әйтеке би кентінде ЖК "Жалғасбек Досмұқасан" қайталама материалдық ресурстарды алу бойынша қоқыс сұрыптауды ұйымдастырады.

Қазалы ауданында ҚТҚ жинау және әкетумен қамту төмен. Тұрмыстық қатты қалдықтарды ұйымдасқан түрде жинау мен шығарудың болмауы, рұқсат етілмеген полигондардың өсуіне әкелуі мүмкін. Контейнерлік алаңдардың заңнама талаптарына сәйкес келмеуі, контейнерлердің жеткіліксіз саны және олардың тозуы, контейнерлердегі қалдықтарды жағу антисанитариялық жағдай туғызады.

Қалдықтарды тасымалдау

Әйтеке би кентінде жайлы үйлердің контейнерлік алаңдарынан ҚТҚ шығару және тасымалдау күн сайын таңертең қалдықтарды уақытша көму орындарына жүзеге асырылады. Жеке сектордан әкету, тұрғындардың шақыруы бойынша жүзеге асырылады.

Қалған 19 ауылдық округтарда коммуналдық әкету жүзеге асырылмайды. ҚТҚ аулаларда жиналады, пеште жағылады және рұқсат етілмеген орындарға тұрғындардың өздері шығарады.

ҚР ЭК-не сәйкес (337-бап) қалдықтарды жинау, сұрыптау және тасымалдау, қауіпті емес қалдықтарды қалпына келтіру және жою бойынша кәсіпкерлік қызметті жоспарлайтын немесе жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері қызметтің басталғаны туралы ҚР ЭТРМ- не хабарлама беруі тиіс.

Қалдықтарды сұрыптау, қайта өңдеу

Қазалы ауданында қоқыс сұрыптау желісі жоқ. Барлық қалдықтар сұрыптаусыз уақытша жерлеу орындарына шығарылады. Дегенмен полигонды сенімгерлікке алған кәсіпкер Д. Жалғасбек өзінің жеке нығыздағыш аппараттарымен сұрыптау жұмыстарын атқаруда. Жылына 1800-2000 тоннадай полигонға көмуге жатпайтын қалдықтарды қолмен сұрыптап Шымкент қаласына өткізуде.

2024-2026 жылға "Жасыл Даму" акционерлік қоғамының қаржыландыру механизмі арқылы аудан бойынша қалдықтарды сұрыптау және өңдеу саласында жобаны іске асыру жоспарлануда.

Ауданнан ұсынылған жобаға жеке кәсіпкер Д. Жалғасбек қатысып, тұрмыстық қатты қалдықтарды сұрыптау желісін алуға 109 млн теңгеге құжаттарын тапсырып, жобаның 1 этапы бойынша құжаттары "Өнеркәсіпті дамыту қоры" АҚ-на ұсынылып қабылданды. 2 этапы бойынша тиісті құжаттары тапсырылуда.

Осы жоба іске асып қаржыландырылса, сұрыптау желісі арқылы аудандағы тұрмыстық қатты қалдықтардың полигонға көмуге жатпайтын қалдықтары жылына 5000 нан 10000 тоннаға дейін сұрыпталатын болады.

Талдау кезінде Қазалы ауданында қайталама шикізатты сұрыптауды және қайта өңдеуді жүзеге асыратын мамандандырылған кәсіпорындар анықталған жоқ.

1-қосымшада Қызылорда қаласында ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және қалпына келтіру жөніндегі қызметті жүзеге асыратын мамандандырылған компаниялардың дерекқоры ұсынылған.

Қалдықтарды көму

Қазалы ауданында тұрмыстық қалдықтармен жұмыс істеудің басым әдісі оларды полигондар мен қоқыс алаңдарына көму болып табылады.

Қалдықтардың таралуынан қорғау мақсатында, уақытша көму орындарының аумақтары қоршалған.

1.3 Қалдықтардың жекелеген түрлерін басқару жүйесін талдау Құрамында сынап бар шамдардың қалдықтары

Қазалы ауданында құрамында сынап бар шамдарға арналған контейнерлер

Әйтеке би кентінде және Қазалы қаласында бар. Әйтеке би кентінде саны 105 дана, ал Қазалы қаласында 25дана. Бұзылған күйдегі контейнерлер жөндеуді және ауыстыруды қажет етеді.

Контейнерлер пайдалануға жарамсыз болғандықтан, тұрғындар оларды пайдаланбайды. Құрамында сынап бар қалдықтар аулаларда жиналады немесе полигондарға түсіп, қоршаған ортаға зиян келтіреді.

Қалған 19 ауылдық округтерде құрамында сынабы бар қалдықтарға арналған контейнерлер жоқ.

Қазалы ауданы әкімдігінде аудандағы құрамында сынап бар қалдықтарды өндіру, жинау және қайта өңдеу көлемі бойынша деректер жоқ.

ҚР "Энергия үнемдеу және энергия тиімділігін арттыру туралы" 2012 жылғы 13 қаңтардағы № 541-IV Заңына сәйкес Республикалық маңызы бар қалалардың, астананың жергілікті атқарушы органдары және аудандардың (облыстық маңызы бар қалалардың) жергілікті атқарушы органдары халық арасында пайдалануда болған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды кәдеге жаратуды ұйымдастыруға жауапты.

Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары

Жеке тұлғаларда пайда болатын жеке сектордағы электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары аулаларда жиналады немесе қалдықтарды уақытша көму орындарына шығарылады. Жайлы үйлерден жалпы контейнерлік алаңға шығарылады.

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуге тиіс.

Қазалы ауданы әкімдігінде электр және электрондық жабдықтардың қалдықтарын жинау және кәдеге жарату көлемі бойынша деректер жоқ.

Ірі және құрылыс қалдықтары

Ауылдық елді мекендердің ерекшелігі-үлкен көлемді және құрылыс қалдықтары ұзақ уақыт бойы аулаларда жиналады, қайта пайдаланылады немесе стихиялық полигондарға орналастырылады.

Әйтеке би кентінің аумағында ірі көлемді және құрылыс қалдықтары бөлек жиналмайды, оларды жинауға арналған арнайы орындар жоқ.

Экологиялық заңнамаға сәйкес жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке тұлғалар құрылыс қалдықтарын ЖАО ұйымдастырған арнайы орындарға өз бетінше әкетуге тиіс.

ҚР ЭК сәйкес рұқсат етілмеген қоқыс үйінділерінің түзілуін қысқарту мақсатында ЖАО Құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинайтын арнайы орындарды ұйымдастырып, тасымалдау жөніндегі мамандандырылған компанияны айқындауы тиіс.

Тамақ қалдықтары

Іс жүзінде ауылдық жерлерде азық-түлік қалдықтары жануарларға беріледі. Сонымен қатар, көше сметалары, бақша қалдықтары, ағаш және басқа материалдар жылыту мақсатында жағылады.

Қазалы ауданында бұл түрлермен жұмыс істеу әдістері бірдей: тамақ қалдықтары жануарларға жем ретінде пайдаланылады, бақша қалдықтары өртеу процесіне ұшырайды.

Әйтеке би кенті жайлы секторда тамақ қалдықтарын бөлек жинау көзделмеген. Аралас тағам қалдықтары контейнерлерде жиналады. Сондай-ақ, білім беру мекемелерінің, балабақшалардың, медициналық мекемелердің және басқа да ұйымдардың тамақ қалдықтары аралас түрде уақытша көму орындарына шығарылады.

1.4. 2024 - 2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың түзілу көлемін есептеу

2028 жылға дейін коммуналдық қалдықтардың пайда болу көлемінің болжамы халықтың өсу болжамын ескере отырып жүргізілді. Қазалы ауданы тұрғындарының санының өсуін болжау үшін, Ұлттық статистика бюросының деректері пайдаланылды. Табиғи өсім аудан бойынша соңғы 3 жылдағы деректерге сүйене отырып, орташа есеппен 470 адамды құрайды.

3-кестеде халық санының өсуін ескере отырып, қалдықтардың пайда болу болжамы келтірілген.

Кесте 3. Халықтың өсуін ескере отырып Қазалы ауданындағы коммуналдық қалдықтардың 2028 жылға дейінгі түзілу болжамы.

Атауы	Халықтың нақты саны / қалдықтардың түзілуі			Халықтың жоспарланған саны / ҚТҚ түзілуі					
	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Жылы	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Халық саны	77 343	77 791	77 732	78 517	79 159	79 629	80 099	80 569	81 039
Қалдықтардың түзілу нормасы, бір тұрғынға, м3	0,977*			0,7635**					
ҚТҚ түзілуі, тонна, тонн	1 000	7 000	7 280	10 455	10 542	10 629	10 716	10 803	10 890

*қалдықтардың түзілу нормасы - 0,977 м3/год (2018- тамыз 2022 ж.)

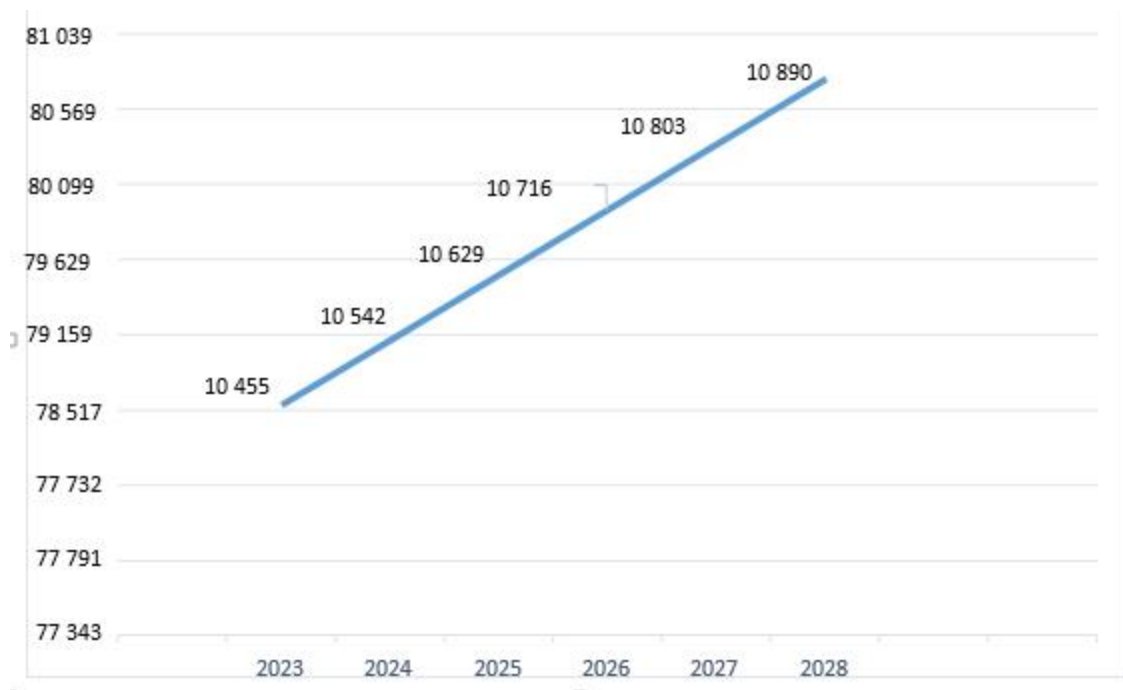
** қалдықтардың түзілу нормасы - 0,7635 м3/год (2022 ж. қыркүйегінен)

Қазалы ауданындағы қалдықтардың нақты түзілуі 2022 жылдың тамызына дейін қолданыстағы бекітілген қалдықтардың түзілу нормаларын сәйкес келеді.

Коммуналдық қалдықтардың түзілуінің өсу болжамын есептеу үшін қалдықтардың түзілуінің жаңа нормалары қолданылды. Есептеулер бойынша, коммуналдық қалдықтардың көлемі қалай болғанда да жыл сайын арта түсетіні анық. Бір тұрғынға шаққанда 190,2 кг/жылына қалдықтардың түзілу қарқыны кезінде қалдықтардың

көлемі шамамен 7500 тоннаны құрайды, 165,3 кг/жыл болса, 2028 жылға қарай қалдықтардың көлемі жылына шамамен 10 000 тоннаны құрайды.

Бұл ретте, 2022 жылдың тамызынан бастап қолданысқа енгізілетін жаңа түзілу нормасы дұрыс есептелмегенін, олардың өте төмен екендігін атап өткен жөн. Өйткені Қазақстан Республикасындағы ауылдық елді мекендердегі қалдықтардың түзілуі бір тұрғынға орта есеппен жылына 200-250 кг құрайды. Сондықтан Қазалы ауданында қатты тұрмыстық қалдықтардың түзілу нормаларын қайта есептеу қажет.

1 –сурет-Қазалы ауданының халқының санының өсуін ескере отырып, 2024- 2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтардың пайда болу болжамы.

Халық санының өсуіне байланысты экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес, Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру жөніндегі жұмысты күшейту қажет.

1.5 Коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау бойынша қорытындылар

Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды басқару бойынша ағымдағы жағдайды талдау қорытындысы бойынша, халықтың коммуналдық қалдықтарды жинау және әкетумен қамтылмағаны, ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған ұйым және қажетті инфрақұрылым жоқ екендігі анықталды. Бағдарлама шеңберінде Қазалы ауданында экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйелерін ұйымдастыру және келесідей проблемалық мәселелерді шешу қажет:

- қалдықтарды жинау мен шығарудың ұйымдастырылмауы;
- контейнерлік алаңдардың санитарлық талаптар мен нормаларға сәйкес келмеуі;

-контейнерлердің тозуы, қалдықтарды Әйтеке би кентіне араластыру үшін ескі, тот басқан, мыжылған контейнерлерді пайдалану;

-кейбір контейнерлік алаңдарда, Әйтеке би кентіне қайталама ресурстарды бөлек жинауға арналған контейнерлердің болмауы;

-ҚТҚ жинау және тасымалдау үшін инфрақұрылымның болмауы (қоқыс таситынкөліктер, сұрыптау желісі);

-тұрғындарда коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесінің болмауы (құрамында сынабы бар қалдықтар, электр және электрондық қоршау қалдықтары, медициналық қалдықтар);

-санитарлық нормалар мен талаптарға сәйкес келетін ҚТҚ полигондарының болмауы;

-қалдықтарды уақытша жинайтын көптеген орындардың болуы;

-халықтың қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы хабардарлығы төмен;

-халықтың бекітілген тарифті қолданбауы;

-коммуналдық қалдықтарды халық пен заңды тұлғалардың рұқсатсыз орындарға бақылаусыз орналастыруы.

1.6. Коммуналдық қалдықтарды басқару секторындағы күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Коммуналдық қалдықтарды басқару жүйесін объективті талдау үшін оның күшті және әлсіз жақтарын, сондай-ақ бар мүмкіндіктер мен қауіптерді нақты анықтау қажет.

Кесте 4. Күшті және әлсіз жақтарын, мүмкіндіктері мен қауіптерін талдау

Күшті жақтары	Әлсіз жақтары
Ауданның бағдарламалық құжаттарында нысаналы көрсеткіштер мен индикаторлардың болуы. Сұрыптау желісі бар жаңа полигон құрылысын жоспарлау.	Қалдықтармен жұмыс істеу бойынша халықтың хабардарлығының төмендігі. ҚТҚ жинау мен әкетудің ұйымдастырылған жүйесінің болмауы. Халық тарапынан бекітілген тариф үшін төлемнің болмауы. Қалдықтарды қайта өңдеудің төмен үлесі Коммуналдық қалдықтарды уақытша көму орындарының санитарлық нормалар мен талаптарға сәйкес келмеуі.
Мүмкіндіктер	Қауіптер
Жергілікті бизнесті тарту және олардың ҚТҚ жинауға және өңдеуге қызығушылығын арттыру. Қалдықтарды басқару инфрақұрылымын дамыту үшін инвесторларды тарту. Заманауи технологиялардың, қайталама шикізаттың әртүрлі түрлерімен жұмыс істеуге арналған қондырғылардың кең ассортиментінің болуы.	Рұқсат етілмеген полигондар санын көбейуі. Қалдықтарды уақытша көму орындарының жиі жануы. Жаңа полигонды жылдам толтыру.

Әлсіз жақтарын жою және қауіптердің алдын алу мақсатында ҚТҚ жинау және тасымалдау жүйесінің болмауы, қалдықтарды уақытша көмудің қолданыстағы

орындарының санитарлық нормаларға сәйкес келмеуі және рұқсат етілмеген қоқыс үйінділерінің санын ұлғайту, халықтың хабардарлығының төмендігі және т.б. проблемаларды қамтитын көптеген мәселелерді кешенді шешу қажет.

2. ҚАЛДЫҚТАРДЫ БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАСЫНЫҢ МАҚСАТЫ, МІНДЕТТЕРІ ЖӘНЕ НЫСАНАЛЫ КӨРСЕТКІШТЕРІ

2.1. Мақсаты мен міндеттері

Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне (365-бап, 5-тармақ) сәйкес кенттердің, қалалардың, ауылдық округтердің жергілікті өзін-өзі басқару органдары коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты:

- 1) органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компосттау жолымен ынталандыру;
- 2) коммуналдық қалдықтарды жүйелі түрде шығаруды ұйымдастыру;
- 3) коммуналдық қалдықтарды өңдеу кезінде экологиялық талаптардың сақталуын қамтамасыз ету;
- 4) коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын алу және жолын кесу.

Коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыру үшін Бағдарламада мақсаттар, міндеттер мен көрсеткіштер белгіленген.

Бағдарламаның мақсаты коммуналдық қалдықтарды жүйелі түрде шығаруды ұйымдастыру және экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес Қазалы ауданында қалдықтарды тиімді басқару үшін қажетті инфрақұрылымды құру болып табылады.

Бағдарламаның міндеттері:

1. Бөлек жинауды қоса алғанда, қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың хабардарлығын арттыру, рұқсатсыз коммуналдық қалдықтарды өртеудің алдын-алу туралы ақпараттандыру;
2. Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру;
3. Коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды енгізу;
4. Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту;
5. Полигонды экологиялық тұрғыдан тиімді басқару.

2.2. Нысаналы көрсеткіштер

Қалдықтарды басқару бағдарламасының нысаналы көрсеткіштері нақты, өлшенетін, қол жеткізуге болатын, өзекті және уақыт бойынша шектеулі болуы тиіс (SMART критерийлері). Қалдықтарды басқару бағдарламасы үшін нысаналы көрсеткіштер:

Полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін азайту:

Мақсаты: полигонға жіберілетін қалдықтардың жалпы көлемін 5 жылдық кезеңнің соңына қарай 20%-ға азайту.

Өлшеу: жыл сайын полигонға жіберілетін тонна қалдықтардың саны.

Мақсаты: 5 жыл ішінде аудан аумағының 95% - на қалдықтарды бөлек жинау мен сұрыптаудың стандартты тәжірибесіне қол жеткізу.

Өлшеу: ұйымдастырылған бөлек алымы бар аумақтың пайызы. Парниктік газдар шығарындыларын азайту:

Мақсаты: қалдықтарды басқару саласындағы барлық қолданыстағы заңнамалық нормалар мен стандарттарға сәйкестікті қамтамасыз ету.

Өлшеу: сәйкестікті тексеру және тексеру нәтижелері.

Мақсатты көрсеткіштер қалдықтарды басқару бағдарламасының нақты мақсаттары мен міндеттеріне бейімделуі керек және белгіленген мақсаттарға қол жеткізуді қамтамасыз ету үшін үнемі бақыланып, бағалануы керек.

"Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасымен "Тұрмыстық қатты қалдықтардың түзілуіне байланысты оларды кәдеге жарату үлесі" 2021-2025жылдарға Қызылорда облысының даму жоспары бекітілген.

Жоспарда Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министірлігінің декомпозициясымен тұрмыстық қатты қалдықтардың (бұдан әрі-ТҚК) түзілуіне байланысты оларды кәдеге жарату үлесі өсіріліп, Қызылорда облысы бойынша кәдеге жарату 2021ж-19,2%, 2022ж-24,5%, 2023ж-27,5%, 2024ж-30,1%, 2025ж -33,6% болып жоспарға өзгеріс енгізілген.

Осыған орай, 2022 жылға тұрмыстық қатты қалдықтардың түзілу жобасы 18300 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) жарату жобасы 2520 тонна-13,7%, 2023 жылға 17900 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) 3439 тонна-19,2%, 2024 жылға 18150 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) 4280 тонна-23,5% , 2025 жылға 18450 тонна, одан кәдеге жарату (сұрыптау) 5212 тонна-28,2% қалдықтардың сұрыпталуы жоспарлануда.

-жоғарыдағы жұмыстарға қол жеткізу үшін тұрмыстық қатты қалдықтарды сұрыптап кәдеге жарату жұмыстарына заңды және жеке тұлғаларды тарту ұйымдастырылады.

2021-2025 жылдарға арналған Қызылорда облысының даму жоспары мақсатты индикаторларының жоспарлы мәндеріне келісу парағы (8-кесте).

Кесте 5 . Келісу парағы

№	Мақсатты индикатор	Өлшем бірлік	2021 жыл	2022 жыл	2023 жыл	2024 жыл	2025 жыл
			Нақты	жоспар	жоспар	жоспар	жоспар
1	Тұрмыстық қалдықтардың түзілуіне байланысты оларды кәдеге (сұрыптау) жарату үлесі	%	8,5	13,7	19,2	23,5	28,2

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 12 қазандағы №731 қаулысымен бекітілген "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасы аясында белгіленген көрсеткіштер Қазақстан Республикасы Экология, геология және табиғи ресурстар министрілігінің декомпозициясымен тұрмыстық қатты қалдықтардың түзілуіне байланысты оларды кәдеге жарату үлесінің 2025 жылдарға дейінгі көрсеткіштері қайта бекітіліп, арттырылды.

2022 жылғы жоспар 164000 тонна қалдық жинақталып 40200 тонна қалдық өңделеді деп жоспарлануда. Пайыздық үлесі-24,5%. 2023 жылғы жоспар 166000 тонна қалдық жинақталып 45700 тонна қалдық өңделеді деп жоспарлануда. Пайыздық үлесі-27,5%. Пайыздық үлесі-24,5%. 2024 жылғы жоспар 168000 тонна қалдық жинақталып 50600 тонна қалдық өңделеді деп жоспарлануда. Пайыздық үлесі-30,1%. 2025 жылғы жоспар 170000 тонна қалдық жинақталып 57120 тонна қалдық өңделеді деп жоспарлануда. Пайыздық үлесі-33,6%.

Кесте 6. 2022-2025 жылғы Қазалы ауданы бойынша қалдықтардың жинақталған, сұрыпталған, пайыздық үлесі.

Қазалы ауданы	2022жыл	2023жыл	2024жыл	2025жыл
Жинақталған	18300	17900	18150	18450
Өңделген, сұрыпталған	2520	3439	4280	5212
Пайыздық үлесі	13,7	19,2	23,5	28,2

3. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУДЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ, ҚОЙЫЛҒАН МАҚСАТТАРҒА ҚОЛ ЖЕТКІЗУ ЖОЛДАРЫ ЖӘНЕ ТИІСТІ ШАРАЛАР

3.1 Халықтың қатты тұрмыстық қалдықтарды жинаудың, кәдеге жаратудың және қайта өңдеудің ұтымды жүйесі туралы хабардарлығын арттыру, оның ішінде бөлек жинау

Коммуналдық қалдықтарды басқарудың ұтымды және экологиялық қауіпсіз жүйесін ұйымдастыру үшін халықтың хабардарлығы мен қолдауы өте маңызды.

ҚТҚ жинаудың, кәдеге жаратудың және өңдеудің ұтымды жүйесі туралы халықтың хабардарлығын арттыру ауданның жергілікті атқарушы органының құзыретінде болады. Халықпен жұмыс-ұзақ мерзімді процесс, оны тұрақты негізде жүргізу қажет.

Осыған байланысты ауданының әкімдігі бұл жұмысты "Қазақстан Республикасындағы үкіметтік емес ұйымдар үшін мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс, стратегиялық әріптестікті іске асыруға мемлекеттік тапсырыс, гранттар мен сыйлықақылар туралы" заң шеңберінде жыл сайын жүргізуі қажет. Мемлекеттік әлеуметтік тапсырысты іске асырудың негізгі бағыттарының бірі-ол қоршаған ортаны қорғау (5-бапқа сәйкес). Мемлекеттік гранттар, үкіметтік емес ұйымдардың дерекқорына енгізілген, үкіметтік емес ұйымдарға (бұдан әрі – ҮЕҰ) конкурстық іріктеу негізінде беріледі (6-1-бап).

ҮЕҰ ақпараттандыру жұмыстарын жүргізу кезінде коммуналдық қалдықтармен жұмыс істеу бойынша, халықпен ақпараттық жұмыс жоспарын әзірлейді. Мүдделі жұртшылықтың негізгі топтарына басымдық беріледі, олар:

- білім беру мекемелері: педагогикалық құрам, техникалық персонал, оқушылар;
- балабақшалар: тәрбиешілер мен балалар;
- заңды тұлғалар: медициналық мекемелер, мәдениет үйлері, сауда орталықтары, дүкендер;
- еріктілер, белсенді топтар және ҮЕҰ;
- жергілікті атқарушы органдардың қызметкерлері;
- жұмыс істейтін және жұмыс істемейтін (үй шаруасындағы әйелдер, зейнеткерлер, балалар)

Ақпараттық жұмыс жоспары мыналарды қамтуы қажет:

-Жария шарттар жасасу бойынша халықты хабардар ету. Бекітілген тарифтерге сәйкес ҚТҚ жинау және тасымалдау жөніндегі қызметтер үшін ақы төлеу;

-Жергілікті БАҚ-та қалдықтарды қауіпсіз өңдеу тәсілдері туралы жарияланымдар. Жергілікті газеттер мен журналдарда қалдықтарды басқару мәселесі және қалдықтарды дұрыс басқару талаптары туралы халықты оқытуға бағытталған мақалалар жариялау ұсынылады;

-Тұрғын үйлерге тамақ қалдықтарын компосттау туралы брошюраларды тарату;

-Коммуналдық қалдықтарды рұқсатсыз жағудың алдын алу туралы ақпарат;

-Құрамында сынабы бар, электр және электрондық жабдықтардың қалдықтарды, жеке тұрғындарда түзілетін медициналық, құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жинау үшін құрылған, арнайы орындар туралы хабардар ету;

-Мектептердегі үй қалдықтарын сұрыптау тәртібін түсіндіретін экологиялық акциялар жүргізу;

-Халықтың экологиялық өмір сапасына қанағаттану деңгейін бағалау мақсатында жыл сайынғы әлеуметтік сауалнама жүргізу;

-Әйте ке би кенті ҚТҚ полигонына және оқушыларға арналған сұрыптау желілеріне (іске қосылғаннан кейін) таныстыру сапарлары;

-Кентте және ауылдық округтерде қалдықтармен жұмыс істеу қызметін насихаттау және қоғамдық бақылау мақсатында мектептерде волонтерлік клубтар құру және т. б.

Аудан, кент және ауылдық округ әкімдігі халықтың хабардарлығын арттыруда, ақпарат таратуда және қалдықтардың пайда болуын болдырмау жөніндегі бастамаларды қолдауда, сондай-ақ қалдықтарды жинау, әкету және қайта өңдеу үшін тиісті жағдайлар жасауда түйінді рөл атқаратын болады. Барлық іс-шаралар әкімдіктің мәдениет және спорт бөлімдерімен, ТКШ, жергілікті қоғамдық бірлестіктермен және т. б. ынтымақтастықта өткізілуі тиіс.

3.2 Коммуналдық қалдықтарды тұрақты әкетуді ұйымдастыру

Ауыл тұрғындарының коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша тұрақты қызметтерге қолжетімділігін қамтамасыз ету үшін мыналар қажет:

-коммуналдық қалдықтарды жинау және әкету үшін мамандандырылған көлікті (4 дана) сатып алу;

-ҚТҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды конкурс (тендер) өткізу арқылы айқындау;

-Жария шарттар негізінде ҚТҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін пайдаланатын жеке тұлғалардың бекітілген тарифтерге сәйкес, қалдықтарды тасымалдау үшін қызметтерге ақы төлеу жүйесін әзірлеу және енгізу;

-ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін уақтылы және экономикалық негізделген қайта қарау, индексстеу;

-Орталықтандырылған ҚТҚ жинау және әкету жүйесін пайдалану кезінде, конкурс (тендер) нәтижелері бойынша ЖАО айқындаған мамандандырылған ұйымдармен ҚТҚ тасымалдауға міндетті шарт жасасу бойынша, тұрғын үйлерде немесе жеке тұрған ғимараттарда қызметін жүзеге асыратын ЗТ және ЖК-мен профилактикалық жұмыс.

Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығару үшін мамандандырылған көлік сатып алу.

Коммуналдық қалдықтарды Әйтеке би кентіне және ауылдық округтерге тұрақты түрде шығару үшін, қалдықтарды жинау және шығару үшін көлік сатып алу қажет.

Әйтеке кентінде ҚТҚ шығару күн сайын жүргізілуі тиіс. Бұл ретте "өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар" санитариялық қағидаларының 58 – бабына сәйкес қалдықтарды 0оС және одан төмен температурада контейнерлерде сақтау мерзімдері – үш тәуліктен аспайды, оң температурада-бір тәуліктен аспайды.

Қазалы ауданының а / о қалдықтары бекітілген кестеге сәйкес ауылдық округтердің көшелерін айналып өту жолымен (мысалы, аптасына бір рет) әкетілетін болады.

Қалдықтар ауылдық округтерден бекітілген кестеге сәйкес жеке сектор көшелерін айналып өту жолымен (мысалы, аптасына бір рет) әкетілетін болады.

Қалдықтарды уақтылы жинау мен тасымалдауды қамтамасыз ету үшін 3-4 бірлік көлемінде мамандандырылған көлік сатып алу қажет.

Мамандандырылған көлікті пайдалану үшін конкурс негізінде ҚТҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияны анықтап, көлік құралын басқаруға беруі қажет.

ҚТҚ жинау және тасымалдау жөніндегі компанияларды айқындау

ҚР ЭК 367-бабына сәйкес, ҚТҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін Инвестициялар және даму министрлігі "мемлекеттік сатып алу туралы" ҚР Заңының 4-тарауына сәйкес, ҚТҚ нарығына қатысушыларды айқындау бойынша конкурс (тендер) өткізу арқылы ұйымдастырады.

Экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес, ҚТҚ жинау және тасымалдау бойынша конкурсқа қатысушыларға мынадай ең төменгі талаптар белгіленді:

1) Кодекстің 337-бабының талаптарына сәйкес қалдықтарды басқару саласындағы кәсіпкерлік субъектілерінің Рұқсаттар мен хабарламалардың мемлекеттік электрондық тізілімінде тіркелуінің болуы;

2) Экономикалық қызмет түрлерінің жалпы жіктеуіші бойынша 38110 "қауіпті емес қалдықтарды жинау", 38210 "қауіпті емес қалдықтарды өңдеу және жою" болуы;

3) меншігінде немесе жалға алынған спутниктік навигация жүйелерімен жабдықталған көлік құралдарының болуы;

4) меншік және/немесе жалға алу құқығындағы көліктерді қоюға, сақтауға, оларға техникалық қызмет көрсетуге және жөндеуге арналған жылытылатын өндірістік жердің болуы;

5) коммуналдық қалдықтарды шығару бойынша қызмет көрсету үшін білікті басқарушы және техникалық персоналдың болуы;

6) ҚТҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын шаруашылық жүргізуші субъектілер қалдықтарды сұрыптау кешеніне жеткізген кезде сұрыптауды жүзеге асыратын, немесе сұрыптауды өздері жүзеге асыратын, шаруашылық жүргізуші субъектілермен келісімге отыруы қажет;

7) қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері қауіпті емес қалдықтарды шығаруды және орналастыруды жүзеге асыратын, шаруашылық жүргізуші субъектілермен келісімі болуы керек, сондай-ақ сұрыптау кешеніне коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жеткізген жағдайда кәсіпкерлік субъектілерімен шарты болуы тиіс;

8) көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілеріне жеткізу кезінде ҚТҚ жинауды және тасымалдауды жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілері полигон операторымен қалдықтарды қабылдауға арналған шарты болуы тиіс.

ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтердің сапасын арттыру үшін, ұзақ мерзімді келісімшарттар жасау қажет. Ұзақ мерзімді келісімшарттар ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі субъектілерге компанияларды дамытуға, өз қаражатын салуға мүмкіндік береді. Ұзақ мерзімді келісімшарттардың нәтижелері бойынша, орындалған жұмыстардың нәтижелерін көруге және бағалауға болады. Кем дегенде 5 жылға келісімшарт жасау нұсқаларын қарастыру қажет.

Жария шарттар негізінде ҚТҚ жинаудың орталықтандырылған жүйесін пайдаланатын жеке тұлғалардың бекітілген тарифтерге сәйкес қалдықтарды тасымалдау үшін қызметтерге ақы төлеу жүйесін әзірлеу және енгізу.

Қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі қызметтер үшін, төлемді уақтылы жинауды қамтамасыз ету үшін, әкімдік қалдықтарды жинау және әкету жөніндегі мамандандырылған компаниямен (конкурс жеңімпазы) бірлесіп халық арасында бекітілген тарифті жинау жүйесін әзірлеп, енгізуі қажет.

Қазалы ауданының барлық тұрғындарын тариф жинаумен қамту үшін жария оферта шартын мамандандырылған компанияның сайттарына орналастыру ұсынылады. Содан кейін, шарт негізінде төлем талонын ұсына отырып немесе басқа тәсілмен әрбір тұрғын үйді айналып өту арқылы төлем жинауды жүргізу.

Сондай-ақ, Қазалы ауданы әкімдігіне барлық коммуналдық қызметтер үшін бірыңғай есеп айырысу-қаржы орталығын құру мүмкіндігін қарастыру қажет, бұл қаражаттың ашықтығы мен жиналуын арттырады.

ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифтерін экономикалық және уақтылы қайта қарау, индекстеу

Қазалы ауданы үшін ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифі 2023 жылдан бастап қолданыста. Жайлы емес үйлер үшін (бір тұрғын айына 252,42 теңге) төлейді, ал жайлы үйлер үшін (бір тұрғын айына 210,35 теңге) төлейді.

Қазақстан Республкасының заңнамалық актілерінде тарифтерді қайта қарау және бекіту мерзімдері регламенттелмеген. Сол себептен көптеген қалалар мен елді мекендерде тариф 5-7 жылдан кейін қайта қаралмайды. Соның салдарынан, мамандандырылған компанияның экономикалық жағдайы нашарлайды, компаниялар шығынмен жұмыс істейді, қызметкерлердің жалақысын көтеру мүмкіндігі жоқ болады. Қазалы ауданы үшін де осындай тәуекел бар.

2023 жылғы маусымда, ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігімен және ҚР Бәсекелестікті қорғау және дамыту агенттігімен бірлесіп, ҚТҚ басқару саласындағы бәсекелестікті дамыту жөніндегі жол картасы қабылданды, онда бизнес пен халық үшін әділ тарифті қалыптастыру үшін ҚТҚ жинау, тасымалдау, сұрыптау және көму тарифін 2 жылда 1 рет қайта қарау қажет.

Сондықтан бағдарлама, елдегі және аудандағы қазіргі заманғы шындықтар мен инфляциялық процестерді ескере отырып, тарифтерді уақтылы қайта қарау, индекстеу және бекіту жөніндегі шараны қамтиды.

Тарифтерді уақтылы қайта қарау таңдалған мамандандырылған ұйымдардың қызметін теңестіруге және олардың қызметтерінің сапасына тиісті талаптар қоюға мүмкіндік береді.

3.3 Қалдықтардың бөлек жинауын енгізуі

Бөлек жинау жүйесін енгізу үшін келесі шараларды орындау қажет:

-қатты тұрмыстық қалдықтарды (құрғақ және дымқыл фракциялар) бөлек жинауды енгізу үшін контейнерлерді сатып алу;

-Әйтеке би елді мекендегі қатты тұрмыстық қалдықтарды жинауға арналған контейнер алаңдарын санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келтіру;

-Әйтеке би кентіндегі құрамында сынабы бар қалдықтар үшін орналасқан контейнерлерді заң талаптарына сәйкестендіру;

-тұрғындар түзетін ірі көлемдегі және құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындар ұйымдастыру.

-Қоғамдық орындарда (сауда орталықтары, пошта бөлімшелері, Халыққа қызмет көрсету

ҚТҚ бөлек жинауға арналған контейнерлерді сатып алу және орнату

Бүгінгі таңда Әйтеке би кентінде қалдықтарды аралас жинау және жинақтау үшін 1435 дана контейнер орнатылды. Сондай-ақ, Әйтеке би кентінде 120литрлік 120 дана пластамассалық және Қазалы қаласында пластикті бөлек жинауға арналған 10 тор орнатылды. ҚТҚ құрғақ фракциясына арналған контейнерлердің бұл саны кенттің барлық тұрғындарын бөлек алыммен қамту үшін жеткіліксіз болып табылады.

Экологиялық заңнаманың талаптарына сәйкес қалдықтарды білім көзінен бөлек жинау міндетті талап болып табылады. ҚР ЭК 321-бабына сәйкес бөлек алым мынадай фракциялар бойынша жүзеге асырылады: 1) "құрғақ" (қағаз, картон, металл, пластик және шыны); 2)" Дымқыл " (тамақ қалдықтары, органикалық заттар және басқалар). Қалдықтарды бөлек жинау жүйесін енгізу үшін ЖАО (ҚР ЭГТРМ м.а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы) халық санына, қалдықтарды жинақтау нормаларына, оларды сақтау мерзімдеріне және басқа да қажетті факторларға сүйене отырып айқындалатын контейнерлік алаңдарда бөлек жинауға арналған контейнерлердің қажетті санын (кемінде 2) орнатуды қамтамасыз етеді. Заңнаманың талаптарына сәйкес ҚТҚ бөлек жинауды енгізу қажет.

Қоқыс шығаратын компаниялар контейнерлердің толымдылығын байқауы керек, қажет болған жағдайда контейнерлер санын толықтыруы немесе шығару санын көбейтуі керек. Себебі Қазалы ауданы үшін бекітілген Білім беру нормалары өте төмен. Әйтеке би кентінде бүгінгі таңда 1435 контейнер орнатылды, оның 1261 пайдалануда. Қолданыстағы тәжірибеге сәйкес, Әйтеке би кентінде жеке секторда контейнерлер 1 контейнер 1 Аула есебінен орнатылады. Айта кету керек, бұл контейнерлер күшпен және тұрғындардың өз қаражатына белгіленеді.

Әйтеке би кентінде ҚТҚ орталықтандырылған әкетуді ұйымдастыру үшін күнделікті әкету кестесі бар жеке сектордағы 4 аулаға 2 контейнер (құрғақ және дымқыл фракциялар) есебінен контейнерлер орнатуды ұсынамыз. Контейнерлердің қажетті санын алдын-ала есептеу іс-шаралар жоспарында келтірілген. Контейнерлердің нақты саны контейнерлерді орналастыру орындары анықталғаннан, әкету кестесі бекітілгеннен, сондай-ақ халықтың пікірі ескерілгеннен кейін нақтыланатын болады.

Кесте 7. Қазалы ауданы бойынша абаттандырылмаған сектор бойынша жинақтаудың орташа нормасы (жеке үйлер)

№	Ауылдық округтердің атауы	Жылдық норма м3 1 адамға	Жылына м3 ҚТҚ жоспарланатын көлемінің саны
1	Әйтеке би кенті	1,19	5488,87
2	Қазалы қаласы	1,11	1740,79
3	Ақжона	1,15	757,11
4	Алға	1,14	1740,79

5	Аранды	1,16	1244,38
6	Арықбалық	1,09	768,53
7	Басықара	1,29	504,74
8	Бозкөл	1,26	776,07
9	Бірлік	1,18	1161,65
10	Қарашенгел	1,31	2314,64
11	Көларық	1,19	970,64
12	Құмжиек	1,16	757,11
13	Қызылқұм	1,24	757,11
14	Майдакөл	1,02	1740,79
15	Майлыбас	1,18	970,64
16	Ғ.Муратбаев	1,13	757,11
17	Өркендеу	1,26	757,11
18	Сарбұлақ	1,11	768,53
19	Сарыкөл	1,28	1244,38
20	Тасарық	1,29	768,53
21	Шәкен	1,15	504,74
Барлығы			40187,28

Кестеден көрініп тұрғандай нормалар ауылдық округтер бойынша әр түрлі, бұл жергілікті тұрғындардың қалдықтарын жинауға жеке көзқараспен байланысты.

Қалдықтарды бөлек жинауға арналған әрбір контейнер, оның ішінде қазақ және орыс тілдерінде таңбаланатын болады:

- қалдықтардың жиналатын түрі (фракциясы) туралы ақпараттық жазба;э
- контейнер иесі туралы деректер (атауы, телефоны);
- контейнерге қызмет көрсететін ұйымдар.

Түсті контейнерлерге таңбалау қолданылған жағдайда, ол қарама-қарсы түспен орындалады.

Сондай-ақ, мамандандырылған кәсіпорындарда одан әрі қалпына келтіру үшін бөлек жиналған қалдықтарды бөлек шығаруды қамтамасыз ету қажет.

Әйтеке би кентіне ҚТҚ жинауға арналған контейнерлік алаңдарды санитарлық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкестендіру.

Әйтеке би кентіне ҚТҚ жинауға арналған 20 контейнерлік алаң орнатылған болатын. Кейбір контейнерлік алаңдар, "өндіріс және тұтыну қалдықтарын жинауға, пайдалануға, қолдануға, залалсыздандыруға, тасымалдауға, сақтауға және көмуге қойылатын санитариялық-эпидемиологиялық талаптар"санитариялық қағидаларында белгіленген санитариялық-эпидемиологиялық талаптарға сәйкес келмейді.

Әйтеке би кентінің әкімдігі контейнерлік алаңдарды түгендеп, жөндеуді қажет ететін алаңдардың нақты санын анықтап, алаңдарды құрғақ және дымқыл фракция үшін жеткілікті контейнерлермен қамтамасыз етуі қажет.

Контейнерлік алаңдарды қатты жабынмен қамтамасыз ету және қалдықтарды желмен тарату мүмкіндігін болдырмау үшін, үш жағынан кемінде 1,5 метр қоршауы қажет. Контейнерлік алаңдар кемінде 25 м қашықтықта тұрғын және қоғамдық ғимараттардан орналастырылуы қажет, және де көлік үшін кірме жолдары болуы тиіс.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті компоненттерін бөлек жинауды және қалпына келтіруді ұйымдастыру.

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес, коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктері (электрондық және электр жабдықтары, құрамында сынабы бар қалдықтар, батареялар, аккумуляторлар және басқа да қауіпті компоненттер) бөлек жиналып, мамандандырылған кәсіпорындарға қалпына келтіруге берілуі тиіс.

Құрамында сынап бар қалдықтар

Құрамында сынап бар қалдықтарды жинау жүйесін ұйымдастыру үшін, ЖАО:

-тұрғындарда пайда болған құрамында сынап бар қалдықтарды жинау үшін орнатылатын арнайы әмбебап контейнерлерді орнату мен оларға қызмет көрсетуді бақылау;

-кондоминиум объектісін басқару органдарының қызметін бақылау және ұйымдастыру, олар арнайы әмбебап контейнерлерді сақтау жөніндегі шараларды қамтамасыз етуге, контейнерге қызмет көрсететін мамандандырылған кәсіпорынмен өзара іс-қимылды жүзеге асыруға, оларға еркін қол жеткізуді қамтамасыз етуге, тұрғындармен түсіндіру жұмыстарын жүргізуге, контейнерге бөгде заттарды сақтауға, контейнерге бөгде жарнамаларды, хабарландыруларды және т. б. жапсыруға жол бермеуге міндетті;

-халық үшін демеркуризациялау жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және құрамында сынап бар қалдықтарға арналған контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға) мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын сатып алу үшін қаражат бөлу жолымен халық арасында пайдалануда болған құрамында сынап бар энергия үнемдейтін шамдарды қайта өңдеуді ұйымдастыру.

Халық үшін демеркуризация жөніндегі шаралар кешенін іске асыруға және құрамында сынабы бар қалдықтарға арналған контейнерлерді жөндеуге (ауыстыруға), мамандандырылған кәсіпорындардың жұмыстарын сатып алуға "Мемлекеттік сатып алу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 4-тарауына және коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларына сәйкес конкурс (тендер) арқылы жүргізілетін болады,

Қазіргі уақытта Әйтеке би кентіне құрамында сынап бар қалдықтарды жинауға арналған 1 0 5 арнайы әмбебап контейнер орнатылды. Бұл контейнерлер жөндеуді немесе ауыстыруды қажет етеді. Осыған байланысты 2023-2024 жылдарға арналған бекітілген бюджетке сәйкес Әйтеке би кентіне контейнерлерге жөндеу (ауыстыру) жүргізу қажет.

Электрондық және электр жабдықтары

ЖАО ақпараттық науқандарды, конкурстарды, дәрістерді өткізуді қоса алғанда, бірақ олармен шектелмей, халықтан электр және электрондық жабдық қалдықтарын бөлек жинау үлесін ұлғайтуға бағытталған шаралар қабылдауы тиіс.

Тұрғындардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін жинау жүйесін ұйымдастыру үшін мынадай шараларды қабылдау қажет:

Батареялар, электронды және электр жабдықтары сияқты қауіпті тұрмыстық қалдықтарды жинайтын стационарлық немесе жылжымалы пункттер/пункттер құру.

Қалдықтарды қабылдаудың ұйымдастырылған пункттері туралы халықты хабардар етуді және олармен қауіпсіз жұмыс істеуді насихаттауды қамтамасыз ету.

Қалдықтарды жинауға және кәдеге жаратуға арналған шығыстардың бір бөлігін жабу мақсатында, өндірушінің кеңейтілген жауапкершілік операторының функцияларын жүзеге асыратын "Жасыл Даму" АҚ-мен ынтымақтастықты нығайту.

Электр және электрондық жабдықтардың қалдықтарын жинау үшін стационарлық қабылдау пункттерін қарастыру қажет. Қабылдау пункттері көрсетілген тауарларды өткізуді жүзеге асыратын дүкендерде (дүкендер бөлімдерінде, сауда нүктелерінде) құрылуы мүмкін.

Коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинауды енгізу және қайталама шикізат пункттерін құру бөлек жинау бойынша нысаналы көрсеткішке қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Заңды тұлғалардан коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін бөлек жинау және қалпына келтіру

ҚР ЭК 365-бабына сәйкес, қызметтің түріне қарамастан, заңды тұлғаларда пайда болатын қауіпті коммуналдық қалдықтарды бөлек жинап, мамандандырылған ұйымдар (кәсіпорындар) қалпына келтіруге беруі тиіс.

Қазалы ауданының барлық мемлекеттік мекемелері мен бюджеттік ұйымдары қауіпті қалдықтарды басқару жөніндегі қызметтерге шарт жасасуға тиіс. Әйтеке би кенті әкімдігі мен ауылдық округ әкімдіктері заңды тұлғалармен және мемлекеттік мекемелермен алдын алу жұмыстарын жүргізуі қажет.

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді, оның ішінде компосттау жолымен ұйымдастыру.

Органикалық коммуналдық қалдықтарды бөлек жинауды және оларды қалпына келтіруді ынталандыру, оның ішінде компосттау жолымен аудандардың ЖАО құзыретіне жатады (ҚР ЭК 365-бабы).

Сондай-ақ, аудандардың, ауылдардың, кенттердің, ауылдық округтердің ЖАО коммуналдық қалдықтарды басқару қағидаларының 19-тармағына сәйкес жеке тұрғын үй құрылысы секторында (жеке сектор) органикалық қалдықтарды компосттауды енгізу бойынша халыққа ақпараттық кампаниялар жүргізеді.

Компосттау-бұл табиғи биологиялық ыдырауға негізделген қалдықтарды қайта өңдеу технологиясы. Осы себепті, компосттау органикалық шыққан қалдықтарды

өндеу үшін кеңінен қолданылады. Бүгінгі таңда, тамақ қалдықтарын да, бөлінбеген ағынды да компосттау технологиялары бар.

Органикалық қалдықтарды компосттау тікелей үй шаруашылығында да, орталықтан да болуы мүмкін. Тікелей үй шаруашылықтарында, компосттау тек компост шұңқырларында немесе арнайы компост машиналарын қолдану арқылы жүзеге асырылады. Қазалы ауданының ерекшелігі – мал шаруашылығының органикалық қалдықтарының түзілуі. Қалдықтардың бұл түрлері әр ауылдық округтегі тұрмыстық қалдықтармен бірге уақытша қатты тұрмыстық қалдықтарды көму орындарында көміледі. Қатты тұрмыстық қалдықтар полигоны компост жасайтын қондырғы мен қамтамасыз етілуі керек. Органикалық қалдықтар компост алаңына тасымалданады. Кейіннен мұндай компост ауыл шаруашылығы мақсаттарында және шаруашылық учаскелерінде егін алқаптары үшін тыңайтқыш ретінде және уақытша қалдықтарды сақтау орындарын қалпына келтіру үшін пайдаланылуы мүмкін.

Әйтеке би кенті ҚТҚ полигонында компост қондырғысын қарастыруға болады. Тамақ қалдықтары, компост салынатын арнайы жабдықталған алаңға шығарылады. Кейіннен мұндай компостты ауыл шаруашылығының қажеттіліктері үшін және қалдықтарды уақытша сақтау орындарын қалпына келтіру үшін пайдалануға болады.

Биологиялық ыдырайтын қалдықтардың көп мөлшері пайда болатын және қосалқы шаруашылық бар ұйымдар мен мекемелерде (мысалы, мектептерде) компосттау жеке-жеке жүргізілуі мүмкін немесе арнайы полигондағы алаңға жеткізілуі мүмкін.

Сондай-ақ, мемлекеттік әлеуметтік тапсырыс және ЖАО қызметі шеңберінде халық пен заңды тұлғалар арасында компосттауды қолдану бойынша кеңінен хабардар ету жұмыстарын жүргізу қажет.

Халықта түзілетін ірі габаритті қалдықтар мен құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы орындарды ұйымдастыру

Қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың 19-тармағына сәйкес, ЭГТРМ м. а. 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы, ЖАО жеке тұлғаларда (тұрғындарда) түзілетін құрылыс және ірі габаритті қалдықтар үшін жабыны мен қоршауы бар ауданы кемінде 12 м² болатын орынды ұйымдастырады.

Жылжымайтын объектілерді салуды немесе жөндеуді жүзеге асыратын жеке және заңды тұлғалар қалдықтарды бөлек жинауға қойылатын талаптың 17-тармағына сәйкес, экология геология және табиғи ресурстар министрлігінің 2021 жылғы 2 желтоқсандағы № 482 бұйрығы Құрылыс және ірі габаритті қалдықтарды жергілікті атқарушы органдар ұйымдастырған арнайы орындарға дербес әкетуді жүргізеді.

Әйтеке би кенті әкімдігі мен ауылдық округ әкімдіктері бұдан әрі халықтан ірі габаритті қалдықтар мен құрылыс қалдықтарын жинау үшін арнайы ұйымдастырылған орындарды айқындауы қажет. Құрылыс және ірі көлемді қалдықтар үшін арнайы орындарды ҚТҚ полигондарына жақын орналастыруға болады.

Құрылыс қалдықтарын жинау, әдетте, келесі әдістердің бірімен жүзеге асырылуы керек: қаптарға жинау, содан кейін оларды борттық немесе самосвалды автомобильге тиеу; қалдықтарды үйіп жинау, содан кейін борттық немесе самосвалды автомобильге қайта тиеу.

3.4 Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту

Коммуналдық қалдықтарды қайта өңдеу және кәдеге жарату жүйесін дамыту үшін мынадай іс-шаралар орындалатын болады:

-коммуналдық қалдықтардың морфологиялық құрамы бойынша зерттеулер жүргізу
-кездесулер және т. б. өткізу арқылы мүмкіндіктер мен қызығушылықтарды анықтау бойынша жергілікті бизнес қоғамдастық өкілдерімен өзара іс-қимылды күшейту.

-ЖАО-ның Қызылорда қаласында орналасқан қалдықтарды қалпына келтіру жөніндегі мамандандырылған кәсіпорындармен өзара іс-қимылын күшейту.

Мүмкіндіктер мен қызығушылықты анықтау бойынша жергілікті бизнес қоғамдастық өкілдерімен өзара іс-қимылды күшейту.

Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды кәдеге жарату және қайта өңдеу жүйесін дамыту үшін, аудан аумағында қызметін жүзеге асыратын барлық кәсіпорындармен өзара іс-қимылды күшейту қажет.

ЖАО-ның бизнес бастамаларына қолдау көрсету және жәрдемдесу жергілікті жерлерде қалдықтарды қайта өңдеуді дамытуға мүмкіндік береді.

Қалдықтарды басқару саласындағы ұсынысты талқылау, қайталама шикізат пен контейнерлерді қабылдау пункттерін орнату, инвестицияларды тарту және бөлек жиналған қайталама шикізатты, ірі габаритті қалдықтарды және құрылыс қалдықтарын, биологиялық ыдырайтын қалдықтарды, коммуналдық қызметтің қауіпті компоненттерін қайта өңдеу және кәдеге жарату жөніндегі қуаттарды құру үшін ЖАО мен бизнестің және басқа да мүдделі тараптардың өзара іс-қимылы бойынша түрлі кездесулер өткізу қажет.

ЖАО-ның Қызылорда қаласындағы қалдықтарды қалпына келтіру жөніндегі мамандандырылған кәсіпорындармен өзара іс-қимылын күшейту

Қалдықтарды қайта өңдеу үлесін ұлғайту үшін Әйтеке би кентінен бөлек жиналған фракциялар және ҚТҚ полигонын сұрыптау кезінде алынған қайталама шикізат (қағаз, картон, пластик, шыны және т.б.) Қызылорда қаласындағы қолданыстағы мамандандырылған кәсіпорындарға қайта өңдеу үшін жіберілуі қажет.

Кейіннен мүдделі бизнесті тарта отырып, Қазалы ауданының өзінде алынған шикізатты дайын өнімге дейін өңдеуді ұйымдастыру және қарастыру ұсынылады.

3.5 Полигонды экологиялық тұрғыдан тиімді басқару

Коммуналдық қалдықтарды қауіпсіз көмуді қамтамасыз ету қоршаған ортаны қорғау үшін маңызды міндет болып табылады. Өйткені, Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды өңдеудің басым тәсілі оларды көму болып табылады.

Бүгінгі күні, Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды көму уақытша көму орындарында жүзеге асырылады. Қазалы ауданында барлығы 3 орын бар. Бұл орындарды кент әкімдіктері арнайы бөлді. Уақытша көму орындарының аумақтары қалдықтардың таралуынан қорғау мақсатында қоршалған.

Маңызды стратегиялық міндеттердің бірі полигондардың санын азайту және қолданыстағы полигондардың немесе құрылысқа жоспарланған жаңа полигондардың экологиялық және санитарлық нормаларға сәйкес келуін қамтамасыз ету болып табылады. Қалдықтарды уақытша көму орындарының санын азайту үшін: -кентте сұрыптау желісін орната отырып, ҚТҚ полигонын салу - қалдықтарды уақытша көмудің қолданыстағы орындарын жабу және біртіндеп қалпына келтіру Бұл шаралар қалдықтарды басқаруды жақсартуға, қоршаған ортаның ластануын азайтуға және Қазалы ауданында жер ресурстарын тұрақты пайдалануды қамтамасыз етуге бағытталған.

Ақпарат Қазалы ауданындағы ҚТҚ полигондары бойынша жағдай туралы

Қазалы ауданында 21 елді мекен бар . Қатты тұрмыстық қалдықтар полигондары (бұдан әрі-ҚТҚ) – 1 . ҚТҚ-ның 1 полигонынан жерге актілер 1 ҚТҚ-да бар, Әділет Мнистрлігінде 1-уі тіркелген.

Қазалы ауданының орталығы болып табылатын Әйтеке би кентінде экологиялық жағдайды жақсарту мақсатында, тұрмыстық қатты қалдықтарды қабылдап сұрыптау және залалсыздандыру жою полигон құрылысына 2015 жылы облыстық бюджеттен 22 894,0 мың теңге қаржы бөлініп, жыл аяғында құрлысы толығымен аяқталған.

2016 жылдан бастап бүгінгі күнге дейін тұрмыстық қалдықтарды көму типтік полигоны жұмыс жасайды.

Әйтеке би кенті әкімі аппаратының теңгеріміндегі типтік полигонды мемлекеттік сатып алу арқылы заңды және кәсіпкерлерге сенімгерлік басқаруға келісім шарт арқылы беріліп келеді.

Полигон объектісін салу үшін жер учаскелеріне тұрақты жер пайдалану құқығы Облыс әкімдігінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы №264 қаулысымен белгіленген.

Тұрмыстық қатты қалдықтарды басқаруға байланысты мәселелерді кезең-кезеңімен шешу үшін, 2015 жылы Әйтеке би кентіне берілген 5 гектар жер учаскесіне тұрмыстық қатты қалдықтарды көму полигоны құрылысына облыстық бюджеттен 22894,0 мың теңге қаржы бөлініп, жыл аяғында толығымен аяқталған.

2016 жылдан бастап бүгінгі күнге дейін тұрмыстық қалдықтарды көму типтік полигоны жұмыс жасауда.

2019 жылға Қазалы қаласына 4850,0 мың теңге және Ғ. Мұратбаев, Басықара, Құмжиек, Қарашенгель, Көларық, Өркендеу, Арықбалық ауылдық округтеріне соңғы үлгідегі санитариялық - экологиялық талаптарға сай келетін тұрмыстық қатты

қалдықтарды орналастыру полигондары құрылысына техникалық экономикалық негіздеме әзірлеу үшін қажетті 20685,0 мың теңге, барлығы 25535,0 мың теңге қаржыға бюджеттік өтінімдер жолданды.

Осы өтінімдер бойынша 2019 жылы Қазалы қаласына аудандық бюджеттен 4850,0 мың теңге қаржы бөлінді. Мемлекеттік сатып алу процедурасы негізінде КБ

"МұнайГазИнженеринг" ЖШС-гі жеңімпаз болып танылып, 2019 жылдың 22 сәуірінде №24 келісім-шарт негізінде жұмыстар атқарылып, жобалаушы мекеме 2019 жылғы 22 шілдедегі № 136/1/19 хатына сәйкес, берілген жер учаскесі санитариялық-эпидемиологиялық ережеге және Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне сай келмейтіндігін көрсеткен.

Осыған сәйкес, Қазалы ауданының құрылыс, сәулет және қала құрылысы бөлімі, Қазалы қаласы әкімдігі тарапынан зерттеу, зерделеу жұмыстары жүргізіліп, Қазалы қаласының аумағында санитариялық-эпидемиологиялық ережеге және Қазақстан Республикасының Экологиялық кодексіне сай келетін жер учаскесінің жоқ екенін анықтаған.

Әйтеке би кентіндегі полигонның пайдалану уақыты 20 жыл, полигонның қалдықтарды көму (массасы) көлемі 392 мың 025,6 тонна, бүгінгі күнге 69 мың 810 тонна қалдық көмілген, қалған жылдарға полигонда қалдықтарды көму көлемі 322 мың 215,6 тонна. Полигон Әйтеке би кентінен 6 км қашықтықта орналасқан. Аудан бойынша халықты ТҚҚ жинау және тасымалдау қызметімен қамту үлесі 57 пайызды құрайды.

1. Қалдықтарды жинау және шығару қызметімен Әйтеке би кентіндегі (заңды және жеке тұлғалардың қоқыстарын) "Қазалы Көркем Сервис" ЖШС-і, 4 техника оның ішінде; 2 арнайы автокөлік, 2-ЗИЛ автокөлігі бар. "Автотех оқу орталығы" ЖШС-де 5 техника оның ішінде; 5-ЗИЛ ММЗ, ал Теміржол вокзалы мен Орталық базарлар қоқыстарын өздері шығарады, техникасы 2 трактор. Қазалы қаласында "Қазалы келбеті" АӨК-де шығарады, техникасы; 2- Газ 53, 1-МТЗ тракторы тіркемесімен.

2. Аталған мекемелермен келісім шарт жасасқандар саны:

1) "Қазалы Көркем Сервис" ЖШС-і бойынша жеке тұлғалар 640, заңды тұлғалар 90, кәсіпкерлер саны-171, барлығы 901 тұлға. Бұл серіктестік қоқыс контейнері арқылы жұмыс жасайды.

2) "Автотех оқу орталығы" ЖШС -і бойынша 20 жеке тұлға, 16-заңды тұлғалар мен кәсіпкерлермен шартқа отырған, барлығы 36 тұлға. Осы аталған серіктестік кенттің көшелерінің тазалығымен айналысады, Қаржысы бюджеттен бөлінеді.

3). "Қазалы келбеті" АӨК-де 81 жеке тұлға, заңды тұлға -6, кәсіпкер-6, барлығы 93 тұлға. Бұл мекеме қаланың барлық көшелерінің тазалығымен айналысады. Қаржысы жергілікті бюджеттен бөлінеді.

3. Жалпы ауданда қалдықтарды салатын 1827 контейнер орналастырылған, оның ішінде 130 дана құрамында сынабы бар шамдар салатын және қоқыстарды бөлек

жинайтын 243 контейнерлер бар. Оның ішінде көпқабатты тұрғын үйлер 53 дана орнатылған.

4. Аудан бойынша полигондар құрылысын салу берілегн жер көлемі 28,5 гектар. Оның ішінде Әйтеке би кентіне 5 га, Қазалы қаласына 3,5 га, қалған 20 елді мекніне 1 гектардан жер берілген, мемлекеттік актісі алынған. Полигон объектісін салу үшін жер учаскелеріне тұрақты жер пайдалану құқығы Облыс әкімдігінің 2015 жылғы 11 желтоқсандағы №264 қаулысымен белгіленген.

5. 2023 жылы аудан бойынша түзілген қалдықтар 17900 тонна, одан сұрыпталғаны 19,2 пайыз.

6. 2023 жылға полигонға тасымалданған қалдықтар көлемі 17900 тонна.

7. Полигонның қазіргі жағдайы қанағаттанарлық, өз дәрежесінде жұмыс жасауда. Толтырылуы 52 пайыз.

8. Полигон Әйтеке би кенті әкімдігінің теңгерімінде, сенімгерлікпен басқарушысы жеке кәсіпкер Д. Жалғасбек.

9. Алдағы уақытта қалдықтарды басқару бойынша полигон жанынан қоқыстарды сұрыптау кешені құрылысын салу жоспарлануда.

Соңғы үш жылдағы динамикадағы қалдықтарды басқаруды талдау

Тұрғындардың қоқыстың пайда болуы мен өздігінен шығарылуын есепке алмауына байланысты пластикалық қалдықтар, шыны ыдыстар және басқа да қалдықтар сияқты дана бұйымдардың көлемін анықтау мүмкін емес.

Халық даналық бұйымдар қалдықтарының түзілуін есепке алмайтындығын ескере отырып, қалдықтарды басқару бағдарламасын әзірлеу кезінде мұндай қалдықтардың сандық және сапалық көрсеткіштері ескерілмейді. Сонымен қатар, сауалнама барысында ауылдық округтер тұрғындарының үлесіне Қалдықтарды кәдеге жарату түрлері мен тәсілдері анықталды. Бұл деректер осы Бағдарламаның мақсаттары мен міндеттерін анықтауда қолданылады.

Елді мекендердің тұрғындары күл мен көңдің пайда болуының шамамен көлемін көрсетеді. Бұл ретте күлдің төрттен үшінен астамы және көң көлемінің жартысынан астамы тұрмыста тыңайтқыш, тұрмыстық пештерде қатты отын және т. б. түрінде пайдаланылады.

Қалдықтарды басқару жөніндегі іс-шараларды талдау

Соңғы 3 жылда қалдықтарды басқару бойынша іс-шаралар өткізілген жоқ.

Соңғы үш жылдағы динамикаға бөлінген қаражатты сипаттау және талдау

2021-2023 жылдар аралығында аудандық бюджеттен және облыстық бюджеттен қалдықтарды жинауға, сондай-ақ ауылдық елді мекендер бойынша өнеркәсіп алаңдарын ашуға ақшалай қаражат бөлінбеді.

4.ҚАЖЕТТІ РЕСУРСТАР

Бағдарлама бюджеті: қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыруға бөлінген жалпы бюджетті көрсету. Бұл бағдарламаны орындау барысында бастапқы қаржыландыруды да, күтілетін қосымша шығындарды да қамтиды.

Қаржыландыру көздері: мемлекеттік бюджеттер, жергілікті салықтар, гранттар және басқалар.

Инвестицияларды қаржыландыру: құрастыру пункттерін, қайта өңдеу зауыттарын салу және қажетті техниканы сатып алу сияқты инвестициялық жобаларға бөлінген қаржыландыруды көрсету.

Қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның іс-шараларын қаржыландыру көзі жергілікті бюджет, облыстық бюджет болып табылады.

Адами ресурстар:

Қызметкерлер: қызметкерлердің қажетті санын, олардың біліктілігін және бағдарламаны іске асырудағы рөлін анықтау.

Персоналды оқыту және дамыту: бағдарламаны сәтті жүзеге асыруды қамтамасыз ету үшін персоналды оқыту және дамыту жоспарларының сипаттамасы.

Инфрақұрылым:

Қалдықтарды жинауға және тасымалдауға арналған инфрақұрылым: қалдықтарды жинауға, тасымалдауға және уақытша сақтауға арналған инфрақұрылымды жаңғыртудың жай-күйі мен жоспарларын көрсету.

Қайта өңдеу және кәдеге жарату инфрақұрылымы: қайта өңдеу зауыттары мен тиісті инфрақұрылымды салу және жаңғырту жөніндегі жай-күйі мен жоспарларының сипаттамасы.

Технологиялық ресурстар:

Техникалық жабдық: бағдарламаны тиімді іске асыру үшін қажетті техникалық жабдықты көрсету.

Ақпараттық жүйелер: қалдықтарды бақылау және басқару үшін қажетті Ақпараттық жүйелер мен бағдарламалық жасақтаманың сипаттамасы.

Серіктестік қатынастар:

Серіктестер және ынтымақтастық: қосымша ресурстар немесе сараптама ұсына алатын ұйымдармен, кәсіпорындармен және ҮЕҰ-мен серіктестік қатынастарды көрсету.

Азаматтық қоғам: бағдарламаны жүзеге асыруға жұртшылық пен еріктілерді тарту шараларының сипаттамасы.

Уақыт шеңбері:

Орындалу кестесі: жобалар мен іс-шаралардың басталуы мен аяқталуын қоса алғанда, бағдарламаның негізгі кезеңдерін іске асыру үшін уақыт шеңберін белгілеу.

Мониторинг және бағалау: прогресс пен нәтижелерді үздіксіз бақылау үшін мониторинг және бағалау жүйесінің сипаттамасы.

5.БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

Коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі бағдарламаның іске асырылуын бақылауды коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы мемлекеттік саясатты іске асыруға жауапты ЖАО бірінші басшысының орынбасары тұрақты негізде жүзеге асырады. Бағдарламаның іске асырылуын бақылау іс-шаралар жоспарының орындалуын мониторингтеу негізінде жүзеге асырылатын болады.

Бағдарламаның мониторингі Бағдарламаны іске асыру туралы есепті қалыптастыру жолымен жүзеге асырылады. Есепте іске асырылған іс-шаралардың сипаттамасы, қол жеткізілген нәтижелер, оларды іске асыруға бағытталған қаржы қаражатының нақты көлемі, сондай-ақ іс-шаралардың орындалмау себептері және есепті кезеңге жоспарланған нәтижелердің болмауы баяндалады.

Халықты және жұртшылықты ақпараттандыру мақсатында, Қазалы ауданы әкімдігінің Интернет-ресурсында бағдарламаны іске асыру туралы есептер аралық, жарты жылда бір рет ағымдағы есепті жылдың 15 шілдесіне дейін және келесі жылдың 30 қаңтарына дейін жыл сайын орналастырылатын болады. Жылдық есеп өткен жылдың қорытындысы бойынша қалыптастырылады.

6. КҮТІЛЕТІН ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӘСЕР

Бағдарламаны іске асыру Қазалы ауданының экологиялық жағдайын жақсартады және ауданның нысаналы көрсеткіштерін және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы ЖАО қызметін арттырады.

Бағдарламаны іске асыру процесінде коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құру мақсатында мынадай шаралар іске асырылатын болады:

Коммуналдық қалдықтарды дұрыс өңдеу туралы халықтың хабардарлығы артты;

Коммуналдық қалдықтарды жинау және шығарумен 100% қамту;

ҚТҚ жинау және тасымалдау компаниясы анықталады;

Қалдықтарды бөлек жинауға арналған инфрақұрылым жаңартылды және коммуналдық қалдықтарды тасымалдау үшін мамандандырылған көлік сатып алынады;

Заңнаманың талаптарына сәйкес келетін сұрыптау желілері бар 1 ҚТҚ полигонын салу;

Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды уақытша көму орындарының аумағын жабуды жүзеге асыру;

Осылайша, осы бағдарлама шеңберінде іс-шаралар кешенін іске асыру Қазалы ауданында коммуналдық қалдықтарды басқарудың тиімді жүйесін құруға мүмкіндік береді, ҚТҚ жинау, сұрыптау және қайта өңдеу санын ұлғайтады және қалдықтардың қоршаған ортаға теріс әсерін барынша азайтуға мүмкіндік береді, тиісінше қаланың нысаналы көрсеткіштерін арттырады.

Жалпы, бағдарлама Қазалы ауданы азаматтарының өмір сүру сапасы мен жағдайын айтарлықтай жақсартуға ықпал ететін болады.

7. БАҒДАРЛАМАНЫ ІСКЕ АСЫРУ ЖӨНІНДЕГІ ІС-ШАРАЛАР ЖОСПАРЫ

Мақсаттарға қол жеткізу және міндеттерді орындау үшін бағдарламаны іске асыру жөніндегі іс-шаралар жоспары әзірленді, ол төменде келтірілген.

Іс-шаралар жоспары міндеттер мен көрсеткіштер бойынша топтастырылған, мерзімдері мен жауапты орындаушылар көрсетілген. Іс-шаралар жоспары күтілетін нәтижелерге қол жеткізу мақсатында Бағдарламаның барлық жауапты орындаушыларының жұмыстарына кешенді көзқарас пен үйлестіруді қамтамасыз етеді.

Бағдарламаға енгізілген үлгілік техникалық және жобалық құжаттаманы әзірлеуді қоса алғанда, құрылыс жөніндегі іс-шаралар энергия үнемдеуді және коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы қызметтің энергетикалық тиімділігін арттыруды қамтамасыз ететін ең үздік қолжетімді техникаларды пайдалануды көздеуге тиіс,

Іс-шаралар жоспарын түзету мониторинг нәтижелері бойынша негізделген ұсыныстар болған кезде қажеттілігіне қарай жүзеге асырылады. Мониторинг нәтижелері бойынша қойылған мақсаттарға, міндеттерге және нысаналы көрсеткіштерге қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда өзге де іс-шаралар айқындалады және анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылданады.

Мониторинг нәтижелері бойынша, ТКШ бөлімі мыналарға бағытталған шешімдер шығарады:

1) бағдарламалардың белгіленген мақсаттары мен міндеттеріне қол жеткізу мақсатында жоспарланған іс-шараларды іске асырудың тиімділігін арттыру;

2) анықталған проблемалық мәселелер бойынша шаралар қабылдау.

ТКШ бөлімі Бағдарламаның тапсырыс берушісі ретінде келесі функцияларды жүзеге асырады:

1) бағдарламаның барлық орындаушыларының іс-қимылын үйлестіре отырып, Қазалы ауданының аумағында коммуналдық қалдықтарды басқару саласындағы міндеттерді шешуге бірыңғай орталықтандырылған кешенді тәсілді қалыптастырады және қамтамасыз етеді;

2) бюджет қаражаты есебінен бағдарламаны іске асыруға арналған қаржылық шығындар бойынша Қызылорда облысының әкімдігімен өзара іс-қимыл жасайды.

3) бағдарламаның іс-шараларын іске асыру мәселелері бойынша кент әкімдігімен және а/о әкімдіктерімен өзара іс-қимылды жүзеге асырады;

4) бағдарлама іс-шараларының іске асырылуына мониторингті жүзеге асырады, қоғамдық кеңестің отырыстарында талқылау үшін мониторинг нәтижелерін шығарады;

5) бағдарламаға тиісті өзгерістер енгізу қажеттілігін негіздей отырып, іс-шараларды, нысаналы көрсеткіштерді, бағдарлама іс-шараларын іске асыруға арналған шығындарды түзетуді, оның ішінде келіп түскен ұсыныстар негізінде жүзеге асырады;

6) бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысын тексеруге қатысады;

7) бағдарламаны, сондай-ақ бағдарлама іс-шараларының іске асырылу барысы туралы ақпаратты Қазалы ауданы әкімдігінің ресми сайтында орналастырады.

Қазалы ауданының 2024-2028 жылдарға арналған коммуналдық қалдықтарды басқару бағдарламасын іске асыру іс-шаралар жоспары

№ п/п	Іс-шаралар	Мерзімі орындау	Іс-шараларды іске асыруға арналған қаражат	Ескерту
1	2	3	4	5
1	Уақытылы әзірлеу нормативтік құжаттар	2024 жыл	Қаржыландыруды қажет етпейді	
2	Қайта өңделетін қалдықтардың (пластмасса, шыны ыдыстар, қағаз) көлемін анықтау және есепке алуды жүргізу үшін 2 жыл ішінде мониторинг жүргізу	2024-2025 жыл	МБ	
3	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлердің қажетті санын анықтау	2025 жыл	МБ	
4	Қалдықтардың пайда болуы мен жинақталуы бойынша мониторингтік деректерді жүргізетін штаттан тыс қызметкерлерге еңбекақы төлеу	2025-2026 жыл	МБ	
5	Соңғы 2 жылдағы мониторингтік деректер негізінде түзету	2026 жыл (4 квартал)	МБ	
6	1 бірлік мөлшерінде ҚТҚ қалдықтарын шығару үшін мамандандырылған техниканы сатып алу.	2025 жыл	ОБ, МБ	
	Туралы түсіндіру сипаттағы іс-шаралар өткізу			

7	жол берілмейді рұқсатсыз қалдықтарды орналастыру халық жабдықталмаған орындарда	2024-2028 жыл	Қаржыландыруды қажет етпейді	
8	Жинау, тасымалдау және Қалдықтарды кәдеге жарату өндіріс және тұтыну, іс-шаралар өткізу бағытталған алдын алу қоршаған ортаның ластануы	2024-2028 жыл	М И О Қаржыландыруды қажет етпейді	

Қосымша 1

Қызылорда қаласының аумағында ҚТҚ жинауды, сұрыптауды, тасымалдауды, қайта өңдеуді, көмуді жүзеге асыратын кәсіпкерлік субъектілерінің, ҚТҚ нарығына қатысушылардың деректер базасы, сондай-ақ осы субъектілердің ҚР Экология және табиғи ресурстар министрлігі реестрінде болуы

№	Атауы	Саласы	қала	ФИО	Адрес	Телефон	E-mail	Экология министрлігінің реестрінде болуы
1	ТОО "ТемірЖас-Group"	•Қауіпті емес және құрамында мұнай бар қалдықтарды жинау және кәдеге жарату; * Шиналар мен шиналарды қайта өңдеу * Батарейаларды қайта өңдеу * Пайдаланылған майлар * Металл сынықтары * Құрылыс сипатындағы Өндірістік қалдықтар * Пайдаланылған қаптама * Мұнай өнімдерінің эмульсиялары мен коспаларының қалдықтары * Бояу өнімдерінің қалдықтары * Дезинфекциялаушы және жуғыш заттардан жасалған Пластик, пестицидтерден жасалған пластик ыдыстар * ЛКМ, мұнай өнімдерімен ластанған металл ыдыс, химиялық реагенттермен * Тұтынушылық қасиеттерін жоғалтқан Тұрмыстық техника, ұйымдастыру техникасы Медициналық қалдықтар (В, В класы)	Қызылорда қаласы	Басшы Кеңесші	Трышар	8 (747) 561-0210	temirjas@mail.ru	ДА
2	ТОО "AkDiEr"	•* Қалдықтарды қайта қолдану; * Қалдықтарды тасымалдау; * Ластануды жою; *	Қызылорда қаласы	Басшы Шағатаев	Желтоқсан, Айдан	8 (724) 702-5008	too-akd	ДА

				Резервуарларды, бөшкелерді тазалау; Металл сынықтарын жинау және кәдеге жарату; металл сынықтарын жинау және кәдеге жарату;	ас ы	а Бо лат бек овн а	11е ,1Б) 800 -60 50	ier @ m ail. ru
3	ТОО EcoOil Group"	Қауіпті емес қалдықта рды жиі нау	"	Қызылорда қаласы	Басшысы Куан ыш бае Ка йра т Ба лта бек ови ч	ул. Хо н Бе н До, д. 150	8(777)256-44-11		НЕ Т
4	ТОО Серпін LTD "	Қауіпті емес қалдықта рды жиі нау қалдықта рды жиі нау қалдықта рды жиі нау	"	Қызылорда қаласы	Басшысы Да ны шм ано рк ыт Бе рек е Иш енб аев ич	ул. Ко рк ыт Ат а, 257			

		еге жа рат у					ДА
5	ТОО "Ком х о з Жаңақорған "	Қа уіп ті жә не қау іпт і ем ес қал ды қта р д ы жи нау ; Қа уіп ті жә не қау іпт і ем ес қал ды қта р д ы жи нау ; Қа уіп ті жә не қау іпт і ем ес қал ды қта р д ы жи нау ме н бөл уді	Қы зы лор да қал ас ы	Бас шы сы Са два кас ов Ну рла н Ша мш ид ин ови ч	п. Жа нак орг ан, ул. Ку рм анг азы до м 25	87781423316	НЕ Т
6	ТОО Барша- К"	Қа уіп ті жә не қау іпт і ем ес қал ды қта р д ы жи нау ; Қа уіп ті жә не қау іпт і ем ес қал ды қта р д ы жи нау ме н бөл уді	Қы зы лор да қал ас ы	Бас шы сы Су лта нов Му ха ме д Аб уса гат ови ч	ул. Ше вче нк о, 64	275062	muha_sul@ma il.ru ДА

		бақ ыл ау						
7	ТОО Тандем Петролеум"	қал ды қта рд ы жи зы нау ме н тар ату ды бақ ыл ау	Кы зы лор да қал ас ы	Бас шы сы Ос пан ов Жа нб ола т Ам ант аев ич	Ми кро рай он Са уле т, Ул Же тиб ай Он ди рба ев, 15	87021115444 87053589846	aitbay.seidulda yev@mail.ru tandem.petrole ym@mail.ru	ДА
8	ТОО "Gangnam Service"	Қа лд ық тар ды жо ю сал ас ын дағ ы Рек уль тив аци я жә не өзг е де қы зме тте р	Кы зы лор да қал ас ы	Бас шы сы Жу ма ев Аз изх ан Ба хы тов ич	мк р. Ас тан а 11	270173, 27- 27-90	abzal22-79@mail.ru	НЕ Т
	ТОО	Қа лд ық тар ды жи	Кы зы лор	Бас шы сы Ма	Ар аль ски й рай он, г.А рал			

9	" Куанышбек "	нау жә не сұр ып тау	да қал ас ы	ди нов а Зоя ма нов а 21 А	ьск , Ай ма нов а 21 А	tookuanyshbek@mail.ru	ДА
10	ТОО Тимур company"	Құ ра мы нда мұ най бар ды қта рд ы кәд еге жа рат у	" қал ды қта рд ы кәд еге жа рат у	Кы зы лор да қал ас ы	Бас шы сы Бе льг иба ев Се рге й Ол его вич	87242259192	НЕ Т
12	ТОО "ММБ - МЕТАЛЛ"	Ме тал ды қаб ыл дау жә не өң деу . Қа ра жә не түс ті сы ны қта рд ы қаб ыл дау	Қа ра жә не түс ті сы ны қта рд ы қаб ыл дау	Кы зы лор да қал ас ы	ул ица Ки рп ич но- Зав одс кая , 2		НЕ Т
				Бас шы сы			

13	ТОО "Smart Rubber"	Дө ңг л ек т і қ а й т а ө ң де у	Қы зы лор да қал ас ы	Ак пан бет ов Се ри к Аб дра хм ано вич	ул. Ка рат ога й 43,	8 (707) 250- 00-87 8 (701) 250-00- 87					НЕ Т
14	ТОО "Карахани- 2010"				Бас шы сы Жу ма ев Аз изх ан Ба хы тж ано вич		87013341244				ДА

Қосымша 2

Қазалы ауданының коммуналдық қалдықтарды басқару жөніндегі 2024-2028 жылдарға арналған бағдарламасының көрсеткіштерін айқындау әдістемесі

№	Нысаналы Көрсеткіштің атауы	Нысаналы көрсеткіштерді қалыптастыру кезеңділігі мен мерзімдері	Негіздеме	Есептеу әдістемесінің сипаттамасы
1	Халықты ҚТҚ жинау және әкетумен қамту	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның Жасыл экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырымдамаға сәйкес келеді және ҚТҚ жинау және әкету жөніндегі қызметтерге қолжетімділігі бар халықтың үлесін айқындау үшін қажет.	Көрсеткішті тұрғындардың санын (адамдар санын) берілген шоттарға сәйкес жалпы аудан халқының санына бөлу арқылы алуға болады.
				Көрсеткіш жеке жиналған ҚТҚ құрғақ фракциясының (пластик, картон және қағаз

2	<p>Бөлек алыммен қамту (Халық немесе қала): - фракциялар бойынша - қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлеріне (Медициналық және құрамында сынап бар, электр және электрондық жабдықтардың қалдықтары)</p>	<p>Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң</p>	<p>Көрсеткіш "жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына сәйкес келеді.</p>	<p>қалдықтары, шыны, металл банкар) санын тоннамен ҚТҚ (коммуналдық қалдықтар) түзілуінің жалпы санына тоннамен бөлу арқылы қалыптастырылады, нәтижені пайызбен көрсетеді. Қалдықтардың жекелеген қауіпті түрлері бойынша көрсеткіш, сондай-ақ бөлек жиналған қауіпті қалдықтардың (PCO, ЭЭО және медициналық) мөлшерін ҚТҚ морфологиялық құрамын негізге ала отырып, нәтижені пайызбен көрсете отырып, қауіпті қалдықтардың түзілуінің жалпы есептік көлеміне бөлу жолымен қалыптасады.</p>
3	<p>ҚТҚ қайта өңдеу және кәдеге жарату үшін (түзілу көлемінен)</p>	<p>Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.</p>	<p>Көрсеткіш ҚР-ның "жасыл" экономикаға көшуі жөніндегі тұжырымдамаға және "Жасыл Қазақстан" ұлттық жобасына сәйкес келеді.</p>	<p>Көрсеткіш қаланың барлық қайта өңделген және қайта пайдаланылған қатты тұрмыстық қалдықтарының (коммуналдық қалдықтардың қауіпті құрамдас бөліктерін қоса алғанда), оның ішінде полигонда сұрыпталған бөлек жиналған қалдықтардың және қайталама ресурстардың санын ауданда пайда болған барлық қатты тұрмыстық қалдықтардың (коммуналдық</p>

				қалдықтардың) жалпы санына бөлу арқылы алынады, нәтижені пайызбен көрсетеді.
4	Экологиялық талаптарға сәйкес ҚТҚ полигонын жабу және рекультивациялау	Бағдарлама бекітілген сәттен бастап бір жыл өткен соң.	Көрсеткіш ҚР-ның жасыл экономикаға көшуі жөніндегі Тұжырымдамаға сәйкес келеді	Көрсеткіш рекультивация және жою жұмыстары аяқталған объектілердің санын болжайды.

© 2012. Қазақстан Республикасы Әділет министрлігінің «Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты» ШЖҚ РМК